

'n Ander bestekopname van die Afrikaanse poësie, 2004–2007

Leti Kleyn
Universiteit van Pretoria

[Jou persepsie] hang waarskynlik alles af van hóé wyd jou opvatting van die poësie is. – Joan Hambidge¹

Abstract

A different overview of Afrikaans poetry of 2004–2007

In this article an overview is provided of Afrikaans poetry for the period 2004–2007. Book publications and activities concerning Afrikaans poetry, such as arts festivals, radio programmes and websites, are discussed. Background information on the publishing trade is also provided, and common misconceptions debunked. The particulars of individual publishing houses and publications are contained in Appendix A.

Opsomming

'n Ander bestekopname van die Afrikaanse poësie, 2004–2007

Hierdie artikel verskaf 'n oorsig van die Afrikaanse poësie vir die tydperk 2004–2007. Boekpublikasies en aktiwiteite rondom die Afrikaanse poësie, soos die verteenwoordiging by kunstefeeste, radioprogramme en webtuistes word bespreek. Verder word in hierdie artikel heersende wanpersepsies ontbloot en agtergrondinligting oor die uitgewersbedryf verskaf. Die besonderhede van individuele uitgewers en publikasies is vervat in Bylae A.

1. Inleiding

Bernard Odendaal (2006d) sowel as Elbie Adendorff (2003 en 2006) bespreek die stand van die Afrikaanse poësie met direkte verwysing na uitgewerspraktyke en die boekbedryf – 'n gebruik wat nie algemeen is onder literêre kritici wat hulle met bestekopnames besig hou nie.² Die uitgewers in Suid-Afrika speel ook een van die bepalendste rolle in die ontwikkeling van die letterkunde. As mens na die aantal digbundels kyk wat in die tydperk 2004–2007 verskyn het en dit met die inligting in bogenoemde Odendaal- en Adendorff-studies vergelyk, blyk onder meer watter uitgewers aan die voorpunt van publikasies in dié genre staan, watter tipe bundels voorkeur bo ander geniet, en hoe die uitgewers te werk gaan

om jong talent te ontwikkel en sodoende 'n volgende geslag digters na vore te bring.

In die kort bestek van vier jaar, 2004–2007, het 182 digbundels verskyn, waarvan 76 deur gevestigde uitgewers³ gepubliseer is, 73 deur randuitgewers⁴ en 33 deur individue self.⁵ Dit lyk dus of dit sedert 2004 besonder goed gegaan het met die Afrikaanse poësie, vergeleke met die benarde posisie waarin dit 'n paar jaar tevore was (Adendorff 2003, 2006; Odendaal 2006d; Visagie 2007). Benewens die 179 digbundels het ook enkele klassieke toonsettings, musikale verwerkings en voorlesings op CD, DVD's, e-boeke en multimediatprodukte verskyn. Verder was daar in die media vele berigte oor literêre polemieke, oor onder meer 'n verspreidingsverbod (sekerlik die eerste noemenswaardige literêre hofsak sedert sensuurwetgewing opgehef is), 'n omstrede voorblad, minstens twee aantygings van plagiaat, en meer verlepte beskuldigings dat die literêre bedryf 'n "bloedskandelike, benepe affêre" is en geen "nuwe bloed" kry nie (Marais in Loots 2005a:5).

Daar is weinig sprake van paniek oor die afname in die publikasie van digbundels, want hóé sleg mens ook al dink dit met die poësie gaan, as jy genres begin vergelyk wat publikasies betref, besef jy baie gou dat poësie nie die genre is wat die swaarste kry nie. Hennie Aucamp (2005:15) verduidelik: "[Dit] val op dat daar dikwels meer poësiebundels per jaar verskyn as kortverhaalbundels, essaybundels en dramas ... Kortom, poësie is in die verlede keer op keer verwen en begunstig bo ander genres."

Uitgewer en boekhandelaar Nicol Stassen (2007) voel inderwaarheid sterk daaroor dat daar te veel digbundels verskyn, en dat die gehalte daarvan nie altyd prysenswaardig is nie – 'n slagat waarin hierdie uitgewer oënskynlik self trap, want die bekroonde digter en joernalis Charl-Pierre Naudé (2004:13) lê twee keer die toekenning vir die "laagtepunt in die Afrikaanse digkuns" voor Stassen se deur op grond van die aantal gebreke in bundels en publikasiekeuses.

Resensies van digbundels toon oor die algemeen min genade vir swak inhoud, afronding en aanbieding. Uitgewers loop skerp onder kritiek deur. Aan die ander kant bestaan daar uiteenlopende menings oor die literêre kwaliteit en smaak. Die digter Danie Marais (in Crous 2007:14) relativeer literêre smaak soos volg: "... ek dink nie mens hoef kritiek ter harte te neem wat jou misverstaan laat voel nie."

Hoewel aanhangsel A en die statistiek wat daaruit ontleen is, nie aanspraak maak op volledigheid nie, is dié een van die min studies wat ook fokus op digbundels wat nie deur die groot uitgewers gepubliseer is nie, maar deur randuitgewers, instansies en selfpublikasies, en sodoende 'n vollediger geheelbeeld van die huidige situasie verskaf.

2. Hernude belangstelling in ou digters

In 'n onderhoud oor die poësieproduksie *Ouhout* sê Rademan en Meyer dat teatergehoere blykbaar steeds agter die "ou name" of sepiesterre aantrek (Smith 2006:16). Dié opmerking is ewe geldig vir die poësie, want in 2004–2007 was daar hernude belangstelling in veral die ouer Afrikaanse digters. Die ganse oeuvre van Eugène N. Marais is weer in heruitgawes en herdrukke beskikbaar gestel. Sy *Versamelde werke* verskyn saam met die heruitgawe van *Dwaalstories*, *The soul of the white ant* en *The soul of the ape* in 2006 by Human & Rousseau. Leon Rousseau se biografie, *Die groot verlange* (2005), sowel as *Die siel van die mier* (2007) word deur Protea Boekhuis herdruk. Johann Lodewyk Marais lewer 'n bydrae tot die behoud van Marais in die volksgeheue deur die samestelling van

die geleentheidsbundel *Honderd jaar later: Ter viering van die publikasie van Eugène N. Marais se "Winternag" op 23 Junie 1905* (Praag 2005) en sy bydrae tot literêre toerisme met die Marais-toere na Pelindaba in September en Oktober 2007. "Eugène Marais – 'n hoorbeeld", met toonsettings deur Niel van der Watt, word in 2006 deur Carel Trichardt, Petru Wessels, Ronel Beukes en Linette van der Merwe by onder meer die Klein Karoo Nasionale Kunstefees (KKNK) opgevoer. Voorts verskyn Jacques Coetzee se vertaling van *Dwaalstories* as *The rainbull and other tales from the San* (Human & Rousseau, 2007). Marais se versamelde gedigte word in *Die volledige versamelde gedigte van Eugène N. Marais* (Protea Boekhuis, 2006) gebundel onder redakteurskap van onder andere J.C. Kannemeyer, maar "onvolledig" en nie foutloos uitgegee nie (Marais 2006:11), 'n lot wat selfs in 'n groter mate die *Versamelde gedigte* van Sheila Cussons (Tafelberg, 2006) te beurt geval het (vergelyk De Lange 2006, Hambidge 2006c en Hugo 2006).

Ook in N.P. van Wyk Louw is daar hernude belangstelling met die publisering van en polemieë rondom *Ek ken jou goed genoeg: Die briewewisseling tussen N.P. van Wyk Louw en W.E.G. Louw, 1936–1939* (Protea Boekhuis, 2004), ingelei en versorg deur J.C. Kannemeyer, asook *Die oop gesprek: N.P. van Wyk Louw-gedenklesings* (LAPA, 2006).

Ingrid Jonker herleef met 'n tweede (meer omstredende) dokumentêre prent, *Ingrid Jonker – Her lives and times*, deur die filmmaker Helena Nogueira, 'n film rondom Jonker se rol gedurende Sestig (www.ingridjonker.com, 2007); die publikasie van *Gesprekke oor Ingrid Jonker* (byeengebring deur Lucas van der Merwe vir Hemel & See Boeke, 2006); vyf herdrukke van *Ingrid Jonker: Beeld van 'n digterslewe* (Hemel & See Boeke, 2007) en 'n derde (sagteband-) uitgawe van die *Versamelde werke van Ingrid Jonker* (Tafelberg, 2006). In 2007 verskyn nuwe Engelse vertalings van haar gedigte deur Antjie Krog en André P. Brink as *Black butterflies* (Human & Rousseau) en stel Hemel & See Boeke die Engelse vertaling van *Ingrid Jonker: Beeld van 'n digterslewe* as *Ingrid Jonker: A poet's life* in die vooruitsig vir 2008.

Antjie Krog se literêre staturus het gedurende dié tydperk toegeneem. Van al die bundels wat in die betrokke tydperk verskyn, word die grootste aantal resensies en ruimte in die pers aan haar bundels afgestaan. *Eerste gedigte* (oorspronklik in 1984 deur Human & Rousseau uitgegee) en *Lady Anne* (oorspronklik in 1989 deur Taurus uitgegee) word in 2004 deur Human & Rousseau herdruk. Sy vertaal en bring 37 tekste van San-digters in *Die sterre sê "tsau"* byeen, wat terselfdertyd in Engels verskyn – en ten opsigte waarvan Steven Watson haar van plagiaat beskuldig. Sy publiseer 'n tiende digbundel, *Verweerskrif* (Umuzi, 2006) – met 'n eksplisiete omslagfoto deur David Goldblatt – wat terselfdertyd in Engels as *Body bereft* verskyn, waarvoor sy in 2007 die Protea Poësieprys ontvang. 'n Keur uit haar bekroonde bundel *Kleur kom nooit alleen nie* word deur Robert Dorsman in Nederlands vertaal en as *Wat de sterre zeggen* (Podium, 2004) gebundel. Saam met Alfred Schaffer tree Krog op as medesamesteller van die derde volume in die debuutreeks *Nuwe stemme* (Tafelberg, 2005), wat ook 'n werkswinkel met die voornemende digters behels het.⁶

Benewens die herdruk en 'n vertaling van Jonker se *Versamelde werke* verskyn daar versamelings en keure uit die werk van Breyten Breytenbach (*Die ongedanste dans: gevangenisgedigte 1975–1983*, Human & Rousseau, 2005); Sheila Cussons (*Versamelde gedigte*, Tafelberg, 2006); Philip de Vos (*Mallemeuleman: 'n keur uit Philip de Vos se versies*, Human & Rousseau, 2004); Elisabeth Eybers (*Versamelde gedigte*, Human & Rousseau, 2004); Ina Rousseau (*Die stil middelpunt*, Human & Rousseau, 2004); Wilma Stockenström (*Die stomme aarde: 'n keur*, Human & Rousseau, 2007); en Barend J. Toerien (*Om te*

onthou: Versamelbundel ter viering van die digter se 85ste jaar, Protea Boekhuis, 2007).

Tot die Afrikaanse letterkunde word 'n nuwe uitgawe van (en hernude debat oor) J.C. Kannemeyer se *Die Afrikaanse letterkunde, 1652–2004* (Human & Rousseau, 2005) toegevoeg, en ook deel 3 van *Perspektief en Profiel: Afrikaanse literatuurgeskiedenis* (Van Schaik, 2006), onder redakteurskap van H.P. van Coller, waarin een afdeling uitsluitlik aan die poësie van 1998–2003 en die profiele van tien digters afgestaan word.

3. Die struktuur van die uitgewersbedryf

3.1 Afrikaanse uitgewers in Suid-Afrika

Sedert 2000 het nege (hoofsaaklik) Afrikaanse uitgewers in Suid-Afrika digbundels gepubliseer.⁷ Hiervan is die drie grootste uitgewers op grond van verkope/omset Nasionale Boekhandel (NB), wat ongeveer 70 persent van die Afrikaanse boekmark besit (Barnard, in Adendorff 2006); LAPA, wat na raming 10 persent van die oorblywende mark besit (Volschenk, 2007), en Protea Boekhuis, met ongeveer 3 persent van die mark (Stassen, 2007). Die oorblywende 17 persent is afkomstig van ander uitgewers, randuitgewers, tradisioneel nie-Afrikaanse uitgewers en selfuitgewers. Hierdie syfers wys dat 'n uitgewer se katalogus nie as maatstaf vir (finansiële) sukses en volhoubaarheid van publikasies gebruik kan word nie.

3.2 Die grootste onder die uitgewers: Nasionale Boekhandel, LAPA en Protea Boekhuis

Nasionale Boekhandel, LAPA en Protea Boekhuis se bestuursmodelle verskil. Elk het unieke voordele wat bemerkings- en verspreidingsmoontlikhede betref en die vraag laat ontstaan of dit regverdig sou wees om hierdie maatskappye met mekaar te vergelyk.

Via Afrika is deel van die mediamaatkappy Naspers, wat op die aandelebeurs genoteer is. Dié maatskappy omvat 'n aantal onafhanklik funksionerende uitgewershuse. Onder die NB-uitgewersembleem is daar Tafelberg, Human & Rousseau, Kwela Boeke, Pharos, Best Books en die vyf liefdesverhaaldrukkersname, Jasmyn, Mirre, Melodie, Hartklop en Satyn. Via Afrika het ook uitgewers wat hierdie groep verbind word: Van Schaik Uitgewers, Content Solutions, Lux Verbi Bybelmedia, Jonathan Ball Publishers, Nasou Via Afrika, en andere. Verder besit Naspers Paarl Media (wat die Paarlse Drukkers Maatskappy insluit), die On the Dot-verspreidingsmaatskappy, Book Promotions en Leserskring/Leisure Books, waarby Kalahari.net ingelyf is. Media24 is 'n afdeling van Naspers, wat die meeste van die Afrikaanse dag- en weekblaaie, Afrikaanse tydskrifte en gemeenskapskoerante besit.

Riana Barnard (2005:91) plaas NB-Uitgewers se markposisie egter soos volg in perspektief: "Alhoewel NB-Uitgewers saam met Struik die markleiers is, besit nie een van die twee meer as 10 persent van die mark nie. Hierdie gegewe is afhanklik van die feit dat 73 persent van uitgewersinkomste in Suid-Afrika afkomstig is uit verkope van ingevoerde boeke.⁸ Daar is dus geen geleentheid vir NB-Uitgewers om hom as 'n groot rolspeler te gedra of om deur samestellings en oornames markdominansie as strategie aan te voer nie. Die mededinging van die buiteland is net té omvangryk, té oorweldigend."

LAPA-Uitgewers is deel van die Afrikaanse Taal- en Kultuurvereniging (ATKV), wat tans 'n ledetal van net oor die 60 000 volwasse lede⁹ het. ATKV-lede het die voordeel dat hulle die Afrikaanse kultuurtydskrif *Die Taalgenoot* ontvang, asook dat hulle afslag kry op boeke wat deur LAPA gepubliseer word, en toegang tot die ATKV se vakansie-oorde. Hoewel LAPA nie normaalweg as 'n uitgewer van digbundels gereken word nie, hou een van hul skrywers, Hans du Plessis, die rekord vir die digbundel wat die beste nóg in Afrikaans verkoop het: 54 000 eksemplare van *Innie skylte vannie Jirre* oor 'n tydperk van sewe jaar. Van die opvolg, *Boegoe vannie liefde*, is 10 000 oor 'n tydperk van vyf jaar verkoop (Volschenk 2007).¹⁰

Protea Boekhuis is 'n Eiendomsmaatskappy wat uit die uitgewery Protea Boekhuis en 'n reeks algemene en akademiese boekwinkels in Pretoria, Stellenbosch, Nelspruit en Potchefstroom bestaan. Volgens Stassen (2007) was van sy oorwegings om sekere van hierdie winkels te open om sy uitgewery se boeke meer blootstelling te gee. "As die boeke [Protea Boekhuis s'n] op die rak is, verkoop dit," meen Stassen (2007).

Nie een van hierdie uitgewers konsentreer uitsluitlik op die Afrikaanse of die Afrikaanse literêre mark nie. Al drie het ook al kinder- en jeugboeke, biografieë, woordeboeke, ekonomiese en filosofiese tekste en boeke oor fotografie, genealogie, kuns, musiek, politiek, selfhelpboeke, stokperdjies, kookkuns, populêre sielkunde, teologie, wetenskap en van 'n opvoedkundige aard gepubliseer.

3.3 Kleiner uitgewerye, instansies en selfuitgewers

Volgens Venter (2006:365–372) se indeling van uitgewershuse kan die meeste van die kleiner uitgewerye (of hulle by PASA geregistreer is of nie) die beste as "onafhanklike eenman-uitgewery[e]" geklassifiseer word. Hieronder tel uitgewerye soos Bent (die inisiatief van Johann de Jager), Snail Press (Gus Ferguson), Litera Publikasies (Theresa Papenfus),¹¹ Hemel & See (Petrovna Metelerkamp), Genugtig! (die Nagtegaal-familie), Praag (Dan Roodt¹²), Forum Press (Ian Raper) en Publiself (Jorrie Jordaan).

Al hierdie uitgewers kan egter nie saam gekategoriseer word nie. Veral Theresa Papenfus en Petrovna Metelerkamp moet uitgesonder word. Die gehalte van hul publikasies is in alle opsigte – werwing, keuring, taalversorging, ontwerp en bemerking – veel hoër as dié van enige van die ander genoemde uitgewers, waarskynlik omdat hulle kundige betrokkenheid vanuit die bedryf bekom. Hierdie twee uitgewers dra die finansiële verantwoordelikheid vir die titels in hul katalogusse en het met enkele titels groot sukses behaal.

Uitgewerye soos Bent en Publiself gee selde (indien ooit) boeke uit waarvoor hulle die finansiële risiko dra (dus "vanity"-uitgewers), en is waarskynlik die uitgewerye waarna Adendorff (2006:3) verwys wanneer sy praat van "minder ervare uitgewershuse" waarvan die publikasies gekenmerk word deur "swak redaksionele begeleiding en tegniese versorging". Dit is heel moontlik ook hierdie publikasies waarna Johann Lodewyk Marais en Joan Hambidge (in Adendorff 2006)¹³ verwys as dié wat mank gaan aan behoorlike keuring, en wat gekenmerk word deur swak samestelling en die afwesigheid van verantwoordings en/of inleidings tot bloemesings (Odendaal 2006; Olivier 2007b).

Die kern van die onderskeid tussen al die uitgewers lê in die gebruik van professionele dienste. Die professionele uitgeeproses verg ideaal gesproke: voldoende kapitaal; kundige keurders en manuskriptontwikkelaars wat steun op ingeligte (en aangeskrewe) opinies oor die spesifieke genres en tekste; 'n goeie

redakteur; 'n professionele redigeerder of taalversorger (nie noodwendig 'n taalonderwyser nie!); 'n professionele uitlegkunstenaar wat oor kennis van boekontwerp beskik; 'n voorbladontwerper wat kennis dra van 'n produk se bemarkbaarheid; 'n tegniese proefleser; 'n drukker wat goeie druk- en bindgehalte kan verseker; en 'n aktiewe bemarker. In gevestigde uitgewerye verrig verskillende individue hierdie take. In die geval van selfpublikasies of kleiner uitgewerye is waarskynlik een of dalk twee persone (of dalk die skrywer self) vir al hierdie take verantwoordelik.

Die rol van die persoon wat vir manuskripontwikkeling verantwoordelik is, behoort deeglik ondersoek te word (iets waarvoor daar nie ruimte in hierdie artikel is nie). Sommige digters is van mening dat die individu wat bemoei is met die teks, die samestelling, die keuse, die storie, die verloop, en nie net die taalversorging nie, vir sommige skrywers een van die waardevolste bydraes is wat 'n uitgewer tot 'n produk kan lewer.

Omslagontwerp speel weer 'n groot rol in die bemarkbaarheid en verkope van boeke – iets waaraan die meeste selfpublikasies dikwels mank gaan. Lesers en resensente sien mooi (en noemenswaardige) ontwerpe raak. Positiewe kommentaar word gelewer op byvoorbeeld die omslagontwerpe van Jürgen Fromm (Greeff 2004) en Etienne van Duyker (Aucamp 2007), asook die keuse van omslagfoto's deur Strijdom van der Merwe¹⁴ en kunswerke deur Karlien de Villiers (op die omslag van Danie Marais *In die buitenste ruimte*) (Hambidge 2006a; Nel 2006), Pienaar van Niekerk (op die omslag van Louis Esterhuizen se bundel *Sloper*) (Coetzee 2004) en Adriaan van Zyl (op die omslag van Lina Spies se bundel *Duskant die einders*) (Loots 2004).

Volgens Adendorff (2003) poog die meeste van die kleiner uitgewerye om 'n produk saam met die skrywer te ontwerp, soos in die geval van Fenomeen en Suider Kollege Uitgewers – iets wat gevestigde uitgewers normaalweg ten alle koste vermy.

Op die selfuitgewerslys tref ons oudergewoonte die name van die bekende selfgepubliseerde skrywers Floris A. Brown en Johann P. Boshoff aan. Hierdie digters gee al vir 'n geruime tyd self hul bundels uit. 'n Paar uitsonderings val egter op, onder wie die reeds gepubliseerde digters Bonaventure Hinwood¹⁵ en Cornelius van der Merwe¹⁶ – wat hul digterlike reputasie erg skade aangedoen het met hul onsuksesvolle selfpublikasies (Odendaal 2004a; Olivier 2005a) – asook Johan van Wyk,¹⁷ Willem Kotzé,¹⁸ Wilhelm Knobel¹⁹ en Jan de Bruyn.²⁰ Enkele bundels op die selfpublikasielys en by kleiner uitgewershuise wat positiewe kommentaar ontlok het, is dié van Jan de Bruyn (John 2004; Groenewald 2005), Jak de Priester (Bouwer 2006), Joan Hambidge (Liebenberg 2007; Cloete 2007; Ferrus 2007), Willem D. Kotzé (Malan 2004) en Hennie Nortjé (Hambidge 2007b).

Belangrike kwessies waaraan self- en randuitgewers aandag behoort te gee, is die gebruik van 'n ISBN, traliekodes, en die lewering van eksemplare aan die pligleweringbiblioteke. “[W]hat made something a ‘real book’ ... was official listing through the registration of an international standard book number (ISBN). As well as being a highly practical tool, this number was a critical sign that the book had officially entered the real world of bookstores, libraries and searchable listings of bibliographical data” (Cope & Phillips 2006:5). Dit verklaar ook die groot diskrepansie tussen navorsers se syfers wanneer ander publikasies as net dié deur gevestigde uitgewers in berekening gebring word.²¹ Opname in biblioteke verseker nie verkope nie. As hierdie publikasies nie in die openbare domein opgeneem word nie, kry hulle geen blootstelling nie en sal hulle nie maklik in die handel verkoop nie – iets wat weer negatiewe gevolge vir kanonisering en verdere publikasiegeleentheid inhou.

Hans Pienaar (2005:4) wys op die aweregse voordeel wat selfpublikasie vir die digter inhou – interaksie met sy lesers: “Ek het twee drukke gedoen en elke keer die gedigte verbeter aan die hand van die lesers se reaksie.” Hy ontken egter nie dat selfpublikasie die skrywer se reputasie groot skade kan berokken nie – wat aansluit by Adendorff (2003:73) se uitspraak: “Sonder ’n deeglike uitgewerstruktuur kan manuskripte nie boeke word nie en kan lesers nie boeke lees nie. Die uitgewer vervul ... die belangrikste rol as *mediator* tussen die produsent en die gebruiker.” Sonder hierdie struktuur is daar dus geen “ware” boekpublikasie nie.

3.4 Die begrip *hoofstroomuitgewer*

Odendaal (2006d) verwys in sy bestekopname na die aantal titels waarvoor uitgewers wat digbundels publiseer, in ’n sekere tydperk verantwoordelik was. Op grond hiervan skeep hy ’n rangorde van uitgewers en steun hy Adendorff (2003:92) se uitspraak dat “Protea Boekhuis ... tans as ’n hoofstroomuitgewer beskou [moet] word”. Adendorff het tot hierdie gevolgtrekking gekom deur te kyk na die “status” van die individuele skrywers, en Odendaal tot sy gevolgtrekking na aanleiding van die sukses met die aantal solobundels wat in 2000–2003 gepubliseer is.

So ’n uitspraak is egter in twee opsigte problematies: Die term *hoofstroomuitgewer* is uitgedien – en nie sonder ’n politieke konnotasie nie. Dit is ’n term wat gebruik is vir uitgewers wat voor 1994 die hoofstroompolitiek van die dag ondersteun het. Let in dié verband op die debat rondom die politieke rol van Nasionale Pers in *Beeld* se kultuurbylaag, *By*, in Desember 2007 tot Februarie 2008. Hierteenoor het sogenaamde “alternatiewe uitgewers” soos Taurus en Hond tot stand gekom – uitgewers wat hulle doelbewus teen die regering se beleid verset het, andersoortige tekste gepubliseer het en swaar onder sensuurwetgewing deurgeloop het. Die tweede probleem met so ’n uitspraak is die feit dat die aantal titels in ’n katalogus nie werklik ’n aanduiding van die winsgewendheid van die uitgewer se produkte gee nie. As die bemerking en verspreiding van publikasies nie voldoende aandag geniet nie, gaan dit ’n negatiewe invloed op die beskikbaarheid, sigbaarheid, verkoopsyfer, outeursaandeel en kanoniseringsmoontlikhede hê. Die afwesigheid by veral internasionale boekfeeste beteken ook dat tekste nie maklik vertaal sal word nie. ’n Gevestigde uitgewer is dus vir meer as bloot die publikasie van manuskripte verantwoordelik; blote publikasie is die rol van rand- en “vanity”-uitgewers.

3.5 Gevestigde uitgewers en die kwessie van “status”

Adendorff (2003) en Odendaal (2006d) verwys na NB-Uitgewers as “hoofstroomuitgewers”. Dit impliseer die uitgewers met die hoogste status. Soos reeds genoem, meen albei dat Protea Boekhuis as ’n “hoofstroomuitgewer” geklassifiseer behoort te word vanweë die feit dat al meer gevestigde en bekroonde skrywers hierdie uitgewery kies. Dit beteken dat skrywers wat ’n sekere status in die literêre wêreld besit, status aan ’n uitgewer kan verleen deur by die betrokke uitgewer te publiseer. Stassen (2007) meen dat die status van ’n uitgewer ook bepaal word deur die personeel wat in diens van die betrokke uitgewery staan.

Hierdie kategorisering is nie so eenvoudig as wat dit op die oog af lyk nie. Wat gebeur byvoorbeeld met “skrywers van status” wanneer hulle by kleiner uitgewers publiseer? Baat die uitgewers (met min of geen status) by die status van die skrywers, of neem die skrywers se status outomaties af – veral as die

kwaliteit van die produkte wat randuitgewers die mark probeer instoot, in ag geneem word?

'n Selfs nog belangriker statuskwessie kom ter sprake wanneer “gevestigde” uitgewers “vanity publishing” pleeg deur 'n skrywer se werk onder hul embleem uit te gee, maar die skrywer self daarvoor laat betaal. Verdien hierdie skrywer die status wat die uitgewer aan hom of haar verleen as in ag geneem word dat die produk nie gepubliseer sou gewees het sonder die skrywer se finansiële inset nie? Het uitgewers dus 'n verantwoordelikheid teenoor kopers om aan te dui dat 'n publikasie deur die outeur gefinansier is, soos in die geval van ander produkte waar befondsing “verklaar” word?

4. Hoe vergelyk die huidige syfers met die bestekopnames van Adendorff (2003 en 2006) en Odendaal (2001 en 2006)?

Volgens Adendorff (2006) is daar heelwat kleiner uitgewers wat 'n groot bydrae tot publikasiesyfers gelewer het. Van die vier instansies waarna sy verwys – Gnostic Press ('n drukkersnaam van Snail Press), Bent, Suider Kollege Uitgewers en Fenomeen – is dit egter slegs Bent wat (ná 'n tydelike sluiting) steeds tekste publiseer. By Gnostic Press het daar sedert 2000 nie 'n enkele publikasie verskyn nie; Suider Kollege Uitgewers publiseer ná die dood van Ronnie Belcher in 2006 ook geen tekste meer nie; en Francois Weideman van Fenomeen het die stryd om poësie gewonne gegee toe hy finansiël in die moeilikheid beland het.

De Jager (2007) van Bent sê hy weens die swak kwaliteit van die manuskripte wat skrywers graag deur middel van hul “vanity”-dienste wou publiseer, genoodsaak om die drukkersnaam Bellettris hiervoor te skep. Ook Jorrie Jordaan (2007) van Publiself verwys na die probleme wat hy met die kwaliteit van tekste het. Jordaan meen dat van die manuskripte so swak is dat Publiself nie hul naam daaraan wil koppel nie, uit vrees dat dit hulle ander publikasies en die maatskappy se naam skade sal aandoen.

Enkele ander gerekende uitgewers tree ook in die betrokke tydperk tot die publisering van digbundels toe: LAPA publiseer vier bundels deur enkeldigters,²² en Umuzi spog met die nuwe verse van Antjie Krog in Afrikaans én Engels – 'n tendens wat sedertdien in die Afrikaanse digkuns begin posvat het.²³

Maar ook nuwe uitgewersname kom na vore: Genugtig! Uitgewers publiseer die werk van twee gerekende Afrikaanse vrouedigters, Joan Hambidge (2006) en Jeanne Goosen (2007), die Genugtig! 2006-bloemlesing vir digters onder 30, en Roux van Zyl se debuutbundel, *Nodelose woorde* (2007), sowel as Elna Crouse se *Gestaltes van 'n dogter in konfigurasie*; Praag publiseer die Eugène N. Marais “Winternag”-huldigingsbundel onder redakteurskap van Johann Lodewyk Marais (2006), asook H.P. van Coller se Afrikaanse keur en vertaling van die Nederlandse digter Luuk Gruwez (2007); en Litera publiseer in 2004 'n eksklusiewe grootformaatuitgawe met tien Boerneef-gedigte en die bladmusiek van die toonsettings daarvan.

4.1 Rolspelende uitgewers se voornemens

Adendorff (2003) sit in haar studie die uitgewers se toekomsplanne uiteen: NB poog steeds om die heel beste bundels uit te gee – 'n prestasie wat hulle oor jare volgehou het. By hulle verskyn die werke van onder andere Breyten Breytenbach (Human & Rousseau, 2005 en 2007), T.T. Cloete (Tafelberg, 2007), Sheila Cussons (Tafelberg, 2006), Elisabeth Eybers (Human & Rousseau, 2004), Ingrid Jonker (Tafelberg, 2006), Antjie Krog (Human & Rousseau en Kwela, 2004), Ina

Rousseau (Human & Rousseau, 2004) en Wilma Stockenström (Human & Rousseau, 2007).

Die bydrae wat hierdie (en ander) gevestigde digters lewer tot die totale aantal publikasies wat verskyn, kan nie onderskat word nie. Teenoor die skrale nege debuutbundels (vier deur Protea Boekhuis en vyf deur NB uitgegee), verskyn daar 35 digbundels deur enkeldigters (17 by Protea Boekhuis, 12 by NB en ses by ander PASA-geregistreeerde uitgewers).

4.1.1 Nasionale Boekhandel

NB het in 2004–2007 heelwat meer bundels in die mark beskikbaar gestel as in die vorige vyf jaar – en hard gewerk aan die ontwikkeling van nuwe talent deur die voortsetting van die *Nuwe stemme*-projek (waarvan volume 3 onder redakteurskap van Antjie Krog en Alfred Schaffer verskyn het) (Tafelberg, 2005), asook die projek *DigBy* in die bylae *By* van *Die Burger*, *Beeld* en *Volksblad*. Albei hierdie inisiatiewe bied ongepubliseerde digters die geleentheid om hulle werk in te skryf, publikasie in die koerant te haal, en ook die vooruitsig van moontlike publikasie in 'n bloemlesing wat by Tafelberg gaan verskyn. Hierdie inisiatiewe bevestig Barnard se uitspraak dat Tafelberg “[i]n moeilike markomstandighede poog ... om geleenthede te skep vir jong Afrikaanse digters” (Loots, 2005b: 4).

NB se syfers vir die tydperk 2004–2007 sien soos volg daar uit:

	Human & Rousseau	Tafelberg	Kwela	Ander
Solobundels	5	5	2	
Debuutbundels	1	4	0	
Versamelbundels	4	1	0	
Bloemlesings	0	1	0	1 ²⁴
Vertalings	0	0	1	1 ²⁵
Herdrukke	4	3	0	
Groototaal	33	14	3	2

4.1.2 Protea Boekhuis

By Protea Boekhuis staan sake heel anders. Hoewel dié uitgewery volgens Stassen tussen 10 en 12 debuutbundels per jaar sou publiseer, en dit sou probeer opstoot na 15 per jaar (Adendorff 2003), gebeur dit nie. Stassen (2007) verklaar in 'n onderhoud dat daar te min digters is wie se werk gepubliseer kán word. Hy voel ook dat uitgewers onder onnodige druk geplaas word om skrywers te ontwikkel, nuwe talent te ontdek (en te ontwikkel) en digbundels te publiseer – iets waarvoor uitgewers nie verantwoordelik gehou kan word deur die digters of die beperkte leserspubliek nie. Volgens hom is die werke wat wel verskyn, en die kwaliteit daarvan, belangriker as die aantal wat verskyn (Stassen 2007).

NB steek Protea Boekhuis verby met die aantal debuut- en versamelbundels wat gepubliseer is, maar die twee uitgewers loop min of meer gelyk wat die aantal bloemlesings en versamelbundels betref. Protea Boekhuis publiseer egter steeds die grootste aantal vertalings.²⁶ Hulle beperk hul herdrukke tot slegs een, en gee al meer solobundels van digters uit. Skrywers soos Marius Crous, Louis Esterhuizen, Joan Hambidge, Daniel Hugo, Marlise Joubert, Kobus Lombard, Johann Lodewyk Marais, Cas Vos en M.M. Walters publiseer almal meer as een bundel by dié uitgewer. Ook Zandra Bezuidenhout, die selfgepubliseerde en bekroonde digter, kry in 2006 'n tuiste by Protea Boekhuis.

Hannes van Zyl is van mening dat boeke goedkoper word om te maak, maar duurder om te bemark (Barnard 2006:37). Nieuwoudt meen die persepsie bestaan dat Protea Boekhuis min doen om hul boeke te bemark (Adendorff 2003). Stassen (2007) sê egter dat daar reeds veranderinge aangebring is om hierdie probleem op te los. Volgens my mening gaan bemarking nie noodwendig 'n invloed hê op die toenemend krimpemde kopersmark, wat uitgewers soms noop om klein oplae (200–500) te druk nie.

Protea Boekhuis stig in 2004 'n nuwe drukkersnaam, Suikerbos, waarmee hulle volgens Olivier (2004a:13) "hoop om nuwe nismarkte te betree". Suikerbos publiseer die twee Afrikaanse vertalings van die Belgiese sanger Stef Bos²⁷ se bundels (in samewerking met die Belgiese uitgewer Lanoo) en die debuutbundel van die digter (en Protea se regsadviseur) Piet de Jager. Al drie hierdie tekste is – in teenstelling met produkte onder die Protea-embleem – in luukse formaat as volkleur-hardebandbundels gepubliseer, wat duidelik daarop dui dat geldelike steun betrokke was. Die tekste steun ook swaar op die visuele werk wat daarin opgeneem is.

Protea Boekhuis se publikasiesyfers sien soos volg daar uit:

	Protea Boekhuis	Suikerbos
Solobundels	17	
Debuutbundels	3	1
Versamelbundels	3	
Bloemlesings	4	
Vertalings	3	2
Herdrukke	1	
Groottotaal	34	3

5. Digdebute en die verskynsel van bloemlesings vir debutante

In 'n onderhoud met Danie Marais vra Nel (2006) aan Marais hoe hy oor die skeiding voel wat daar tussen gevestigde digters en debutante gemaak word. Dit is 'n geldige vraag, want in resensies oor die *Versindaba 2005*-bundel, byvoorbeeld, kan jy jou maar regmaak om van "ringkoppe", "penkoppe" en "snotkoppe" (Viljoen 2006b:15) te lees; van "gevestigdes" teenoor "opkomendes" (Brand 2006:8); "jonges" (Coetzee 2005b:13) en "ontluikendes" (Odendaal 2006c:8); of, nog beter, om te sien hoe "die reeds gekanoniseerdes, dié op pad na kanonisering en dié wat nog net begin het" (Coetzee 2006:27) gelys word.

Stassen kondig in 2002 aan dat Protea Boekhuis vier debutante se werk gaan publiseer (kyk in dié verband Adendorff 2003:97), van wie twee afkomstig is uit die *Nuwe stemme*-reeks: Petrus de Kock en Toast Coetzer. Die derde voornemende debutant, Jac Kritzinger, onttrek sy bundel ná probleme met 'n keurder (Kritzinger 2007), en Marius Crous word die enigste digter wie se (uiteindelik bekroonde) debuutbundel in dié jaar verskyn. Jac Kritzinger en Petrus de Kock meen albei die keurder was 'n probleem, maar die uitgewer meen jong digters wil nie die spreekwoordelike "elbow grease" insit om die gehalte van 'n manuskrip te verbeter nie (Stassen 2007). Daar verskyn nietemin in die betrokke tydperk nie minder nie as vyf debuutbundels by NB, vier by Protea Boekhuis en een by Genugtig!, en heelwat by randuitgewers en as selfpublikasies.

Bloemlesings vir debutante of sogenaamde jong (met verwysing na ouderdom) digters is 'n interessante fenomeen in die Afrikaanse poësie. Die *Nuwe stemme*-reeks skop in 1999 af met die eerste volume onder die redakteurskap van George Weideman en Anastasia de Vries. Daarna volg die tweede volume in 2001 onder die samestellerskap van Petra Müller en Nèlleke de Jager. Soos reeds genoem, verskyn die derde volume in 2005 onder die samestellerskap van Antjie Krog en Alfred Schaffer. Altesaam lewer hierdie projek 56²⁸ potensiële debutante op. Van hulle verskyn egter slegs sewe se debuutbundels: Martjie Bosman (Protea Boekhuis, 2002), Sarina Dönges (Protea Boekhuis, 2004), Gilbert Gibson (Tafelberg, 2004 & 2007), Danie Marais (Tafelberg, 2006), Bernard Odendaal (Tafelberg, 2007), Hans Pienaar (self, 2002) en Ilse van Staden (Tafelberg, 2003). Odendaal (2005c:18) meen (tereg?) dat “die poësiekeurders van NB-Uitgewers hoofsaaklik korrek was in hulle oordele dat die digters van die *Nuwe stemme*-reeks se werk meestal nie ryp was om as solobundels uitgegee te word nie”.

In 2004–2007 word egter meer debutante wat nié aan die *Nuwe stemme*-projek gekoppel was nie, se bundels gepubliseer: Christine Barkhuizen le Roux (Suider Kollege Uitgewers, 2003), Andries Bezuidenhout (Protea Boekhuis, 2007), Jak de Priester (self, 2005), Willem Kühn (Human & Rousseau, 2005), Carina Stander (Tafelberg, 2006), Johannes van Jerusalem (Protea Boekhuis, 2006) en Roux van Zyl (Genugtig!, 2007).

In 2006 verskyn 'n samestelling van die werk van 12 digters onder die ouderdom van 30 jaar by Genugtig! Uitgewers, 'n projek wat egter nie in 2007 herhaal is nie. Dié uitgewer se onbekwame onderrok hang in die uitgewersnota uit: “Na vele oorwegings is daar besluit om geen redigering aan te bring nie ... [die tekste word geplaas] ... soos dit uit verskillende jong skrywers se penne gevloei het ...” (Genugtig!, 2006).²⁹ Hierdie bundel (en ander bundels deur dié uitgewery) gaan boonop ook mank aan versorging.

Oor die “boekuitgawe” van *Karapaks 5* (saamgestel deur Charl-Pierre Naudé) se *My ousie is 'n blom: Eie stembuigings* ontstaan heelwat vrae. Naudé neem die verse op van sewe gevestigde digters,³⁰ nege skrywers uit die *Nuwe stemme*-reeks³¹ (van wie agt uit *Nuwe stemme 3*), beide die samestellers van *Nuwe stemme 3* (vergelyk Odendaal 2006b), en ses “onbekende” digters.³² Waarom sou hierdie bundel so kort op die hakke van *Nuwe stemme* verskyn – boonop met die herhaling van Krog se verse wat in *Verweerskrif* verskyn het? En hoe beland Naudé se vertalings van Schaffer se verse skielik in 'n bundel “eiestemmige Afrikaanse verse”? (Kyk in dié verband na Odendaal 2006b.)

6. Die kwessie van volhoubaarheid

In 'n artikel in 'n onlangse *By vra* Hambidge (2007e) kritiese vrae oor die volhoubaarheid van digtalent. Visagie (2007:76) sê tereg dat die tweede digbundel gewoonlik 'n “groter uitdaging [is] omdat dit 'n aanduiding gee of hy sal kan voldoen aan die hoë verwagtinge wat deur sy aanvanklike sukses verwek is” – maar moet daar so lank gewag word vir tweede en verdere bundels?

In 2004–2007 verskyn 'n hele klomp bundels van digters wat vrae oor volhoubaarheid laat ontstaan. Die langverwagte derde (selfgepubliseerde) bundel van Jan de Bruyn verskyn 17 jaar ná die tweede; tussen I.L. de Villiers³³ se vyfde en sesde bundel verloop 27 jaar; Jeanne Goosen³⁴ neem 22 jaar om haar derde bundel die lig te laat sien; Mari Grobler³⁵ se tweede bundel verskyn 14 jaar ná haar debuutbundel; Melanie Grobler³⁶ neem 13 jaar om haar tweede bundel te laat verskyn, en Hendrik Januarie³⁷ 18 jaar; Chris Lombard³⁸ se derde digbundel

verskyn tien jaar ná die tweede; daar verloop 37 jaar tussen die publikasie van George Louw³⁹ se derde en vierde bundels, en tien jaar tussen Dolf van Niekerk⁴⁰ se tweede en derde bundels; dit neem Rudolph Willemsse⁴¹ 23 jaar om weer te publiseer ná sy “onindrukwekkende” debuutbundel (Odendaal 2005b:6), *Kweekskool*, en Anton Goosen 26 jaar ná die verskyning van sy liriekboek, *Liedjieboer, lirieke met ghitaarakkoorde* (Tafelberg, 1981), om weer te publiseer – dié keer *Hitte vannie teerpad* (Protea Boekhuis, 2007), met ou gunsteling, maar sonder die akkoorde. Binne ‘n redelik kort tydperk verskyn daar egter vyf debutante se tweede werke: Christine Barkhuizen le Roux (Suider Kollege Uitgewers, 2000; LAPA, 2006), Zandra Bezuidenhout (Suider Kollege Uitgewers, 2000; Protea Boekhuis, 2006), Marius Crous (Protea Boekhuis, 2003 en 2006), Gilbert Gibson (Tafelberg, 2005 en 2007) en Kobus Lombard (Protea Boekhuis, 2001 en 2005).

7. Bloemesings, versamelbundels, geleentheidsbundels en vertalings

Stassen beskou bloemesings as ‘n goedkoop wyse om poësie te publiseer; ‘n konserwatiewe manier om risiko’s te omseil (Adendorff 2003). Hoewel Barnard daarop wys dat versamelbundels as oplossing vir die tekort aan publiseringsmoontlikhede kan dien (Adendorff 2003), verskyn daar uit ‘n totaal van 33 publikasies in die betrokke tydperk by NB vyf versamelbundels of keure en twee bloemesings: *Nuwe stemme 3* (Tafelberg, 2005), en vir die skoleboekmark, *Woordreise* (Nasou Via Afrika, 2004). Uit die 179 bundels wat in hierdie tyd verskyn, is 28 bloemesings. By Protea Boekhuis verskyn vier bloemesings, waarvan drie geleentheidsbundels vir Versindaba is, en drie versamelbundels.

Dit is egter onder die selfpublikasies en by randuitgewers dat versamelbundels oorheers – en nie altyd met onbekende samestellers nie. Daar verskyn ‘n hele aantal titels by Bent, en een elk by Publiself, Genugtig!, Rapid Access Media (onder redakteurskap van Louis Esterhuizen en Peter Snyders), Praag (onder redakteurskap van Johann Lodewyk Marais)⁴² en Snail Press (onder redakteurskap van Charl-Pierre Naudé).

Instansies en/of organisasies speel ook ‘n groot rol in dié publikasies, maar laat twyfel oor die volhoubaarheid daarvan. Die Woordgilde, wat elke jaar sedert 1987 bloemesings uitgee, publiseer jaarliks twee antologieë met werke van hul lede (volumes 61–68 verskyn in hierdie tydperk); die Breedevallei Dichters publiseer slegs in 2004 ‘n versameling van hul lede se werk; en die Genootskap vir die Handhawing van Afrikaans (GHA) en die Poetry Institute of Africa⁴³ dra elk twee bundels tot die statistiek by.

Die versamelde werke van Elisabeth Eybers verskyn in 2004 by Human & Rousseau, asook dié van Ingrid Jonker (oorspronklik in 1975 uitgegee en in 1983, 1994 en 2006 herdruk), Sheila Cussons (Tafelberg, 2006), Eugène Marais (Protea Boekhuis, 2005) en Breyten Breytenbach se versamelde tronkgedigte (Human & Rousseau, 2005).

Op die lysie geleentheidsbundels is daar die drie Versindaba-bundels (2005–2007) en bundels wat saam met digters se verjaardae verskyn: Phil du Plessis se *Woordweer* (Protea Boekhuis, 2004) by geleentheid van die digter se 60ste verjaardag; *Valreep/Stirrup-cup* by geleentheid van Eybers se 90ste verjaardag (Human & Rousseau, 2005); die herdruk (met ‘n beperkte oplaag van 200) van *Saad uit die septer* (Protea Boekhuis, 2005) by geleentheid van Daniel Hugo se

50ste verjaardag; en *Om te onthou* (Protea Boekhuis, 2006) by geleentheid van Barend Toerien se 80ste verjaardag.

Nie minder nie as nege vertaalde werke verskyn in hierdie tydperk, waarvan vyf in parallelteks-formaat: *Die elektriese gelaaiete hand*, 'n keur uit die werk van Gerrit Komrij, vertaal deur Daniel Hugo (Protea Boekhuis, 2006); *Bandelose gedigte*, 'n keur uit die werk van Luuk Gruwez, vertaal deur H.P. van Coller (Praag, 2007); *Duino-elegieë* deur Rainer Maria Rilke, vertaal deur H.J. Pieterse (Protea Boekhuis, 2007); *Valreep/Stirrup-cup*, met 15 "Afrikaanse gedigte en 15 Engelse weergawes daarvan, of 'n mens kan ook sê Engelse gedigte met Afrikaanse weergawes" (Cloete 2005:17); en *Swerfsange: Liedere van die Basotho-mynwerkers*. Nog 'n vertaalde bloemlesing is M.M. Walters se "oorsettings" van Japannese gedigte in Afrikaans via die brugtaal Engels, *Aki Nu Kure* (Protea Boekhuis, 2006).

'n Keur uit Wilma Stockenström se verse word deur Johann de Lange vertaal en verskyn as *The wisdom of water* (Human & Rousseau, 2007). Beide Antjie Krog en Charl-Pierre Naudé verwerk, omdig en herskryf self aan hul onderskeie Engelse vertalings, *Body bereft* (Umuzi, 2006) en *Against the Light* (Protea Boekhuis, 2007).

8. Tydskrifte

Het ons al vergeet watter belangrike rol die sogenaamde "little magazines" en ander tydskrifte in die ontwikkeling en sigbaarmaking van jong en/of onervare digters gespeel het? Gilbert Gibson het byvoorbeeld – soos talle duidelik vergeet het – eintlik sy stem in *Standpunte* en *Tydskrif vir Letterkunde* laat hoor, en nie in *Nuwe stemme 2*, soos beweer word. nie (Coetzee 2006). Naudé (2004:11) meen tereg: "[d]aar is miskien 'n 'halfwegstasie' tussen die gevestigde uitgewerye en selfpubliseerders nodig om aspirante van hulp te wees." Ook Johann Lodewyk Marais wys op die tekort aan publiseringsgeleenthede wanneer hy sê dat hierdie geleenthede ook "tydskrifte waarvan ons tans heeltemal te min het – of wat heeltemal te min benut word", insluit (Prins 2006: 3).

Volgens Adendorff (2003) is die enigste akademiese tydskrif wat kreatiewe skryfkuns plaas, *Tydskrif vir Letterkunde*. Wat akademiese tydskrifte betref, word daar tans publiseringsgeleenthede in *Literator*, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* en *Ensovoort* gebied. Die maandblad *Die Vrye Afrikaan*, onder redakteurskap van die filosoof/skrywer Johan Rossouw, publiseer ook by geleentheid gedigte.⁴⁴ Die tydskrif *Spilpunt* lewer in Mei 2004 tot November 2005 ses uitgawes en staan heelwat ruimte aan kreatiewe werk, en veral poësie, af.

Ons Klyntji is 'n ongereelde, maar min of meer tweejaarlikse publikasie wat eers onder redakteurskap van Koos Kombuis gestaan het, maar tans deur Toast Coetzer en Erns Grundling bedryf word. Hoewel hierdie tydskrif alles van musiekresensies tot bisarre e-pos-boodskappe dek, tref ons hierin weer die name aan van digters met wie daar ook in bloemlesings, tydskrifte, aanlynjoernale en webwerwe kennis gemaak is.⁴⁵

Ander Afrikaanse tydskrifte wat spesifiek op boeke en/of letterkunde konsentreer, en veral aan selfpublikasies die nodige blootstelling gee (en wat deesdae ook met die bemerking en verspreiding van hierdie publikasies behulpsaam is), is: *Kakkerlak*, 'n tydskrif wat kwartaalliks verskyn en tans 'n sirkulasiesyfer van 15 000 het (dit staan egter geen noemenswaardige plek af aan dié wat publiseringsgeleenthede soek nie), en *Insig*, wat herleef het onder die nuwe baadjie *Boeke-Insig*, met Irna van Zyl as redakteur.

Na my mening is die nismark van tydskrifte wat publiseringsgeleenthede bied, vervang deur webwerwe waar digters hul werk makliker kan voorlê en vinniger terugvoer kan ontvang.

9. Gedigte op die internet – PoësieNet vs. www.woes.co.za

Met die publisering van gedigte op die internet is daar ál meer gereeld vrae oor die kwaliteit van die werk en wat daaromtrent gedoen word. Die gewildste webwerf vir die publisering van gedigte is die literêr betrokke en kwaliteitgedrewe LitNet. Dié internetjoernaal bestaan sedert Januarie 1999 en word tans as 'n gesamentlike onderneming deur Ligitprops 3042 BK en 24.com bedryf, met Etienne van Heerden as stigterredakteur. Onder die “redaksie” tel tans 447 bydraers, sewe kernmedewerkers en 27 medewerkers (LitNet 2006), en die hele webwerf bedien gemiddeld 40 000 individue per maand (Bruwer 2007). Sedert die ontstaan van LitNet het die werk van honderde gepubliseerde en ongepubliseerde digters (let op die onderskeid wat hulle tref) hier verskyn. Die digters se werk word deur 'n PoësieNet-redakteur aan kwaliteitsbeheer onderwerp. Digters kan 'n maksimum van vyf gedigte aan die redakteur voorlê, maar kry geen terugvoer as die tekste nie vir publikasie aanvaar word nie.

LitNet bied egter die jaarlikse Sanlam|LitNet-aanlynskryfskole aan, wat om die beurt prosa- en poësiwerke inneem. “'n Kortverhaal of gedig elk van vyf skrywers of digters word op die internet geplaas, waarna die inwonende skrywers kommentaar op elkeen van die verhale lewer ... Lesers kan die skryf- en skaafproses, en ook die keurders se kommentaar, enduit op SkryfNet volg” (LitNet 2007).⁴⁶

'n Voorbeeld van die sogenaamde “ongereguleerde” webwerwe is dié van die entrepreneur Willem Gous. Die webwerf www.woes.co.za, wat al twee keer met 'n Pendering-toekenning bekroon is, “is 'n eenstop Afrikaanse portaal vir skeppers in Afrikaans asook alle Afrikaanse organisasies”. Die leuse? “Kreatiewe platform vir Afrikaans”. Hierdie webwerf (met oor die 250 000 individuele bladsye!) bedien tans meer as 40 000 individue wat deur middel van 'n registrasieproses toegang tot inligting en verskillende dienste bekom. In die argief van die gedigteblad lê meer as 13 800 gedigte – wat met ongeveer 50 gedigte per dag aangroei! Hierdie webwerf bedien ook 1 550 “skrywers” deur die publisering van hul ongekeurde (en laegehalte-) tekste – maar met 'n paar bonusse: 'n skakel na waar die leser terugvoer op individuele tekste kan gee, sowel as 'n “vriendskapskakel” deur middel waarvan die skrywers as “aanlynvriende” met mekaar kan kommunikeer. Dié skakel laat 'n skrywer se aanlynvriende weet wanneer daar nuwe werk van hom of haar op die webwerf verskyn het.

Volgens Gous (2007) is een van Woes se gewildste skrywers Petronella de Beer. Sy is verantwoordelik vir 60 gedigte en 491 terugvoerstukke, en het 'n astronomiese 28 695 (!) besoekers en 102 aanlynvriende wat haar werk volg (Gous 2007). Miskien daarom dat Hans Pienaar (2005:4) vra: “Hoekom ... moet mens aangaan oor die uitgee van digbundels as daar 'n halfmiljoen gedigte op die internet is?”

10. E-boeke

Hoewel groot verwagtinge gekoester is oor produkontwikkeling op die gebied van elektroniese boeke en e-bundels, verskyn net twee van hierdie bundels – beide onder die vaandel van Ian Raper se Forum Press. *Klikspringer: 30 digters*⁴⁷ is 'n

multimedia-bloemlesing met die werk van 30 digters wat ook 'n klankbaan met enkele voorlesings bevat. Dit is die eerste keer in die geskiedenis van die Afrikaanse poësie dat 'n bloemlesing "primêr op kompakskyf verskyn" (Viljoen 2006a:15). Maar, soos die meeste produkte wat by randuitgewers verskyn, is hierdie projek nie volmaak nie. In *Klikspringer: 30 digters* ontbreek 'n inhoudsopgawe, op plekke is die klankgehalte swak, en volgens Viljoen (2006a:15) "benut die skyf nie die moontlikhede van die digitale medium ten volle nie". 'n Tweede volume word vir 2008 in die vooruitsig gestel.

Twee van Lieb Saueremann se bundels verskyn in 2005 by Forum-Pers – een in e-boek-formaat en een in boekformaat.

11. Toonsettings, musiek en bladmusiek

Ook op die gebied van kommersiële toonsettings vaar die poësie nie so goed as wat Adendorff in haar opname in 2003 voorspel het nie. Die vier gewildste en/of bekendste produkte is sekerlik Chris Chameleon⁴⁸ se Ingrid Jonker-toonsettings, Herman van den Berg se vertolking van Brel in Afrikaans⁴⁹ (beide word onder die etiket van Select Music bemark), Riku Lähti se toonsetting en vertolking van die werk van die Hertzogpryswenner H.J. Pieterse se verse uit *Die burg van Hertog Bloubaard* (Tafelberg, 2000), en Wynand Strydom se toonsettings van 12 Francis Grobler-gedigte uit die bundel *Pyltjies in die sand* (Griffel Media, 2007).

Gert Vlok Nel geniet baie aftrek in Nederland met sy vertonings van *Beaufort-Wes se beautifulste woorde* – in so 'n mate dat sy debuutbundel weer ná 14 jaar herdruk word met die oog op internasionale verspreiding.

Op die gebied van klassieke musiek is daar Ferdie Greyling en Linette van der Merwe se toonsettings van Eugène Marais, N.P. van Wyk Louw en Ingrid Jonker se werk wat op die CD *Droomuur* verskyn; Hendrik Hofmeyr se *Sinfonia Africana* en *Choral music*, wat toonsettings van die werk van Boerneef, N.P. van Wyk Louw, Eugène N. Marais, D.J. Opperman, C.M. van den Heever, Elisabeth Eybers en Wilhelm Knobel bevat; Dirk de Klerk se toonsettings van enkele verse van W.E.G. Louw, Eugène N. Marais, Boerneef, I.D. du Plessis, Elisabeth Eybers en C.Louis Leipoldt vir die uitvoering *Vlugge ewigheid*; Paul Loeb van Zuilenburg se toonsettings van ses gedigte van R.K. Belcher en Frans Claerhout; en M. Veenemans s'n van enkele verse van Van Bruggen, Leipoldt, A.D. Keet en A.G. Visser.

Net twee CD's met voorlesings verskyn. Die eerste is Kabous Verwoed se voorlesing *Beenkamers en gange*, wat ná vele onsuksesvolle pogings by musiekmaatskappye sowel as uitgewerye self gefinansier en uitgegee word. Op hierdie CD lees hy sy eie gedigte voor teen agtergrondmusiek van onder andere Henry Steel, Schalk van der Merwe, Jonathan Martin, Piet Botha en Lukraakkitaar. Verwoerd sowel as Breyten Breytenbach se CD's *Mondmusiek* en *Lady One* kan ook by RhythmRecords se RhythOnline Music Store as enkele snitte gekoop word. In 2007 bring Nasou Via Afrika 'n CD met die voorlesings van enkele gedigte in die bundel *Versreise* (2007) uit. Hierdie CD, sowel as die oorspronklike publikasie, is hoofsaaklik op die skolemark gerig.

12. DVD's en visuele werke

Afrikaanse-poësie-rekordhouer Hans du Plessis se bundel *Hier neffens my* word reeds in 2003 deur Wicomb getoonset en landswyd opgevoer. In 2004 verskyn daar 'n DVD-weergawe van een van hierdie opvoerings. Eugène Terre'Blanche

betree die veld van die digkuns met 'n reusebegrotingproduksie deur die filmmaatskappy 11.3% Motion Pictures. Hierdie DVD het verskyn ná sy paroolvoorwaardes verstryk het en hy weer as openbare figuur optree.

LitNet se Vonkverse is 'n unieke multimedia-poësieprojek. "Vonkverse wil ons plaaslike digkuns vir almal toeganklik maak. Dit behels 'n oudiovisuele vertoning op 'n groot skerm van die poësie van verskeie digters wat hul werk voorlees, gekombineer met klank, musiek en grafiese animasie" (LitNet s.j.). Die Afrikaanse digters wat hieraan deelneem, is Peter Snyders met "Tighten your belt", Antjie Krog met "Tafelberg-rondeau in vier dele", en Jasper van Zyl met "Op die boggelrûe van hul mak kamele". Hoewel die oorspronklike vervaardiging vir die 2006-KKNK was, sou hierdie inisiatief opgevolg word met ander digters. Die laaste digter verskyn egter op 2 Augustus 2006 – en daarna niemand weer nie.

Op die visuele front is daar die uitstallings van Willem Boshoff se immergewilde *Kyafrikaans* (Harrie's Pancakes, 2005 en Standard Bank Gallery, 2007); die gekombineerde foto-en-poësie-uitstallings van Hans Pienaar: *Moeg gedroom* (KKNK, 2002 en 2003; Woordfees, 2005) en *Uithoeke* (KKNK, 2007). Die konkreetpoësie-uitstalling *Winkel van wanklanke* deur die Pretoriase digter Hennie Meyer word in 2005 by Aardklop in die Snowflake uitgestal en in Junie 2008 in Pretoria as 'n solo-uitstalling, *Spot*, aangebied.

13. Kinder- en jeugverse

In die lig van die meningsverskille daaroor of kinder- en jeugliteratuur as literatuur geag kan word (vergelyk Van Coller 2005 met Morkel 2007), vind ek my genoodsaak om na die poësiepublikasies te verwys wat van aspatatte die volgende geslag poësielesers gaan maak.

'n Goeie aantal digbundels wat op die kinder- en jeugliteratuurmark gemik is, verskyn in die betrokke tydperk (vergelyk De Wet 2005). 'n Vinnige soektog bring aan die lig dat nie minder nie as 15 boeke in hierdie tydperk gepubliseer, herdruk en vertaal is.⁵⁰ Van Antjie Krog verskyn – weer eens in Afrikaans én Engels – *Fynbosfeetjies* by Umuzi (2007), met illustrasies deur Fiona Moodie.

Herdrucke van Freda Linde se *Eenders en anders* (Tafelberg, 1999; in 2005 herdruk), *Jasper: My eerste rympeewoordeboek* deur Susanna du Preez (Fantasi, 2002; in 2006 herdruk) en Opperman se gewilde *Kleuterverse* (Tafelberg, 1957; 1971; 1981 en 2000; in 2006 herdruk) verskyn weer. Riana Scheepers versamel tans aan 'n nuwe versameling rympies vir kleuters – publikasie word vir 2008 in die vooruitsig gestel.

Wat vertalings betref, lyk dit of net Human & Rousseau uit die internasionale mark put met titels soos *Die blommefeetjies* (2005, deur Daniel Hugo vertaal), *Die wolf wat outjie geskree het* (2004), *Moeder Gans se rympies en stories* (2007) deur Philip de Vos vertaal en berym, soos ook *Hik! Hik! Hik!* (2004) en *Tyd is om* (2004).

Op eie bodem, aan die ontwikkel van eie talent, staan LAPA se gewilde kinderboekuitgewer Miemie du Plessis. Sy publiseer die veelbekroonde en geliefde kinder- en jeugboekskrywer Jaco Jacobs se *Danie Dreyer se Dinosauruseiers en ander alfabetpret* (2007), sowel as sy rympeboek, *Wurms met tamatiesous en ander lawwe rympies* (2005). Ook Marius Titus lewer 'n rympeboek – *Steggies: versies vir voorlees en selflees* (Juta, 2004), waarskynlik vir die voorgeskrewe mark.

Die immergewilde genre van stories op rym word verken in *My sussie se tande* deur Leon de Villiers (LAPA, 2004), *Formule Drie! Twee! Een!* deur Franci Greyling (Human & Rousseau, 2007) en Riana Scheepers se *Die avonture van Wilde Willemientjie* (Human & Rousseau, 2006), wat ook in 2006 as 'n kinderteaaterproduksie by onder meer die *Volksblad*-kunstefees opgevoer word, en in 2007 opgevolg word met 'n tweede produksie in die reeks, *Wilde Willemientjie, 'n walvis, 'n seerower en die maan*.

14. Woordkuns: Woordfees, Versindaba en kunstefeeste

Adendorff (2006:1) skryf die toename in sogenaamde "performance poetry" – "poësie as orale vorm" – toe aan die sukses van Versindaba in 2005–2007, Woordfees, en die toonsettings van gedigte. Verder wys sy ook op die gewildheid van Bekgevegte by onder meer kunstefeeste, wat egter ongelukkig ná 2004 begin taan het.

Francois Weideman skryf hierdie tanning, sowel as die tekort aan 'n nuwe "little magazine"-kultuur, deels toe aan die "meer toeganklike internetsituasie ... Maar die feit is dat dit net soveel makliker is om elektronies te share op die legio poetry groepe, blaaië en blogs daar buite" (Weideman 2007). In 'n gesprek met Weideman (2007) erken hy egter dat hy, en ander jong digters, waarskynlik uit die "poetry scene" uit is omdat hy "'n regte job gekry het ... en niemand meer droom om van poetry te leef nie".

Hoewel die woordkunsproduksies op kunstefeeste nie vol sale trek nie, is daar steeds 'n wye verskeidenheid woordkunsproduksies op Suid-Afrikaanse kunstefeeste beskikbaar. Benewens die boekbekendstellings, gespreksgeleenthede, voorlesings en sanger/digter-optredes op die feeste se boekprogramme, spog die feeste deesdae ook met 'n groot aantal teaterproduksies wat op Afrikaanse poësie betrekking het.

15. Literêre pryse vir die tydperk 2004-2007

Breyten Breytenbach ontvang in 2005 die toekenning vir Lewenslange Bydrae tot Afrikaans van die Departement van Kuns en Kultuur, en word in 2007 benoem vir die Nobelprys vir Letterkunde, wat uiteindelik aan Doris Lessing toegeken word. In 2005 word Petra Müller se bundel *Die aandag van jou oë* en in 2008 Breyten Breytenbach se *Die windvanger* met die Hertzogprys vir poësie bekroon.

Hoewel die Ingrid Jonker-prys min in geldwaarde beteken (R2 000), is dit steeds 'n prestige-toekenning (Adendorff 2003). Soos Hambidge (2007e:13) dit stel, lê die eer van dié prys in die feit dat dit "'n prys [is] van digters vir 'n digter". In 2005 ontvang Ilse van Staden hierdie prys vir *Watervlerk* (Tafelberg, 2003), waarna haar opvolger 'n "grand slam" (soos Hambidge dit noem) van bekronings inpalm: Danie Marais, die sterkste digter in *Nuwe stemme 3* (Visagie, 2005), word in 2007 met die Ingrid Jonker-, Eugène Marais- en UJ-prys vir sy debuutbundel *In die buitenste ruimte* bekroon. Een van sy voorgangers wat die Eugène Marais-prys ontvang het, is Melanie Grobler, vir haar omstrede bundel *Waterbreker*⁵¹ (Tafelberg, 2005).

Die UJ-debuutprys, wat aan enige debuutwerk toegeken word, word twee keer vir digbundels toegeken: in 2004 (destyds die RAU-prys vir 'n debuutwerk genoem) aan Marius Crous vir *Brief uit die kolonies* (Protea Boekhuis, 2003), en in 2007 aan Danie Marais.

Die toekenning van die M-Net-prys, wat in 2005 aangepas is om al 11 amptelike tale en alle literêre genres te erken, het geblyk van korte duur te wees vir “alle” genres. Vir 2007 is dié prys aangepas om net romans, maar steeds in al 11 tale, te bekroon. Charl-Pierre Naudé loop in 2005 weg met die M-Net-prys in die kategorie Afrikaanse Poësie vir *In die geheim van die dag* (Protea Boekhuis, 2004), en I.L. de Villiers in 2006 met *Johannesburg tot Jerusalem* (Tafelberg, 2005).

H.J. Pieterse word in 2008 met die Nedbank-Akademieprys vir vertaalde werk bekroon vir die vertaling van Rainer Maria Rilke se *Duino-Elegieë*.

In 2005 word twee nuwe pryse deur Nicol Stassen van Protea Boekhuis saam met Versindaba in die lewe geroep. Die Protea Poësieprys (R5 000) word in 2005 aan Charl-Pierre Naudé toegeken vir *In die geheim van die dag* (Protea Boekhuis, 2004), in 2006 aan Gilbert Gibson vir sy debuutbundel *Boomplaats* (Tafelberg, 2005), en in 2007 aan Antjie Krog vir haar *Verweerskrif* (Umuzi, 2006). Die Akker-toekenning vir ’n lewenslange bydrae tot die Afrikaanse poësie word in 2005 aan Ronnie Belcher toegeken, en in 2006 aan George Weideman. Die prys is nie in 2007 toegeken nie, en sal in die toekoms net al om die tweede jaar toegeken word.

16. Gevolgtrekking

Hoewel daar ’n paar jaar gelede heelwat kommer uitgespreek is oor die stand van die Afrikaanse poësie, spesifiek met verwysing na die aantal publikasies wat verskyn (Adendorff 2003 en 2006; Odendaal, 2006d; Visagie, 2007), wil dit voorkom of die situasie sedertdien aanmerklik verbeter het. As ’n mens na ander vorme van publikasies (soos selfpublikasies en dié deur randuitgewers), klank- en musiekopnames, toonsettings, DVD’s, kunstefeeste en tydskrifte (“gevestig” en alternatief) kyk, kry jy ’n beter geheelbeeld van die werklike stand van sake. Met meer as 180 digbundels wat in 2004–2007 verskyn het, webwerwe waarop onder meer die poësie beoefen word, en ook ’n oplewing in en bewusmaking van dié genre, lyk die pad van Afrikaanse poësie besonder rooskleurig. As dit verder met genres soos Engelse poësie, kortverhaalbundels en dramatekste vergelyk word, is dit duidelik dat die Afrikaanse digkuns nie meer aan die spreekwoordelike agterspeen suig nie. Die digter, resensent en kritikus Joan Hambidge (2004:60) stel dit só: “Dit gaan nie sleg met ons digkuns nie. Daar verskyn wel minder bundels, maar tog is die koor van stemme interessant, opwindend, hier en daar vals, maar ook suiwer en vól belofte.” Drie jaar later sê Visagie (2007:76): “Dit kan nie sleg gaan met ’n taal as sy digters so bedrywig is nie.”

As ’n mens begin boekhou van die poësie, leer jy ook ’n paar waardevolle lesse, waarvan die eerste sekerlik is dat dit belangriker is om na die kwaliteit van digbundels te kyk as na die aantal wat verskyn. Vir ’n letterkunde waar tot 13 jaar gelede – in ’n vorige politieke bedeling – Afrikaanse boekaankope ’n verpligte minimum van 50 persent van alle aankope moes uitmaak (Barnard 2005:87), gaan dit nou besonder goed. As ’n mens daarby in ag neem dat minder as vyf persent van alle mense in Suid-Afrika boeke koop – wat ’n skamele 0,007 persent van huishoudelike uitgawes verteenwoordig (Gray s.j.) – lyk die situasie selfs beter.

Luister jy na die wêreldwye gemor oor boeke, verkope, literêre pryse, populêre kultuur, leeskultuur, die krimpemde lesersmark en die vervlakking van die mens, staan jy skielik dankbaar teenoor die skrywers van *7de Laan* wat ’n boekwinkel deel van hul sepie maak; uitgewers wat aanhou publiseer; digters wat nie

ontmoedig word deur al minder publiseringsgeleenthede nie, maar self inspring en hul digbundels publiseer; musici wat steeds terugval op klassieke tekste vir toonsettings; en buitelandse filmmakers, die internet en lesers wat tot die poësie bydra. Want eers wanneer ons daarsonder is, kan ons kla dat dit sleg gaan met die Afrikaanse poësie.

Bibliografie

- Adendorff, E. 2003. *Digdebute teen die millenniumwending: 'n Polisistemiese ondersoek*. Ongepubliseerde MA-verhandeling: Universiteit van Stellenbosch.
- . 2006. Die Afrikaanse poësie-sistiem teen die millenniumwending. Beskikbaar by: http://www.inletterland.net/in_letterland/2006/10/diestandvand.html. Besoek op 21 Augustus 2007.
- Aucamp, H. 2005. "Is poësie die enigste bedreigde genre in Afrikaans?" *Die Burger*, 26 September, p. 15.
- . 2007. [Resensie.] "Die jaar van Stockenström". *Die Burger*, 2 April, p. 13.
- Barnard, R. 2005. Die uitdaging van volhoubare groei: 'n kritiese ondersoek na uitgewerstrategieë. Ongepubliseerde MBA: Universiteit van Stellenbosch.
- Beukes, M. 2006. [Resensie.] "Digter se andersoortige kuns". *Rapport*, 26 November, p. 5.
- Brink, A.P. 2003. [Resensie.] "So fyn soos die vlies van 'n vlieg se vlerk". *Rapport*, 19 Oktober, p. 4.
- Brand, G. 2006. "Digtters onsterflik, bewys Versindaba". *Die Burger*, 12 September, p. 8.
- Bouwer, A. 2006. "Besig soos 'n by wat heuning maak". *Beeld*, 28 Julie, p. 17.
- Bruwer, N. 2007. Korrespondensie per e-pos. 23 Oktober.
- Burger, K. 2007. Stef Bos se waarneming van SA sny diep". *Beeld*, 30 Oktober, p. 15.
- Cilliers, C. 2006. [Resensie.] "Ontroerend en beeldryk, maar nie Krog se beste". *Die Burger*, 24 April, p. 11.
- Cilliers, C. 2007. [Resensie.] "Varsheid, sjarme kenmerk dié verse". *Die Burger*, 23 April, p. 9.
- Cloete, T.T. 2005. [Resensie.] "Besadig onverskrokke". *Beeld*, 11 April, p. 17.
- . 2007. [Resensie.] "Skerp intellek en groot hart in een". *Beeld*, 12 Februarie, p. 17.
- Coetzee, A. 2004. [Resensie.] "'Liefland' skeppend, nes poësie moet wees". *Die Burger*, 8 November, p. 13.
- . 2005a. [Resensie.] "Slim digter besef woordoord". *Die Burger*, 31 Oktober, p. 15.

- . 2005b. [Resensie.] "Verse laf én ernstig, ryk aan metafore". *Die Burger*, 28 November, p. 13.
- . 2006. [Resensie.] "Debuutbundel van ervare digter". *Die Burger*, 23 Januarie, p. 9.
- . 2007. [Resensie.] "Hierdie digbundel nie vir sissies nie". *Die Burger*, 12 Maart, p. 13.
- Cope, B. en A. Phillips. 2006. *The future of the book in the digital age*. Great Britain: Chandos Publishing.
- Crous, M. 2007. "Marais keer terug uit buitenste ruim". *Die Burger*, 4 Mei, p. 14.
- De Beer, D. 2004. "Musical poems – Amanda's new venture". *Pretoria News*, 29 Maart, p. 3.
- De Jager, J. 2007. Telefoniese gesprek. 23 Oktober.
- De Lange, J. 2006. [Resensie.] "Welkome Cussons, maar verdien sy die agterloosigheid?" *Rapport*, 26 November, p. 4.
- De Wet, K. 2005. "Afrikaanse kinder- en jeugpoësie sedert 1970". In *Van Patryshulle tot Hanna Hoekom*.
- Ferrus, D. 2007. "Intense, vreeslose, eerlike betekenis van menswees". *Die Burger*, 26 Februarie, p. 11.
- Genugtig! Uitgewers. 2006. *Genugtig! 2006*. Parklands: Genugtig! Uitgewers.
- Gibson, G. 2006a. [Resensie.] "Aucamp nie lig óf liggewig". *Volksblad*, 13 Maart, p. 8.
- . 2006b. [Resensie.] "Bundel onthou digter só". *Volksblad*, 21 Augustus, p. 8.
- . 2006c. [Resensie.] "Tweede bundel bied 'gestroopte, deernisvolle verse'". *Volksblad*, 27 Maart, p. 6.
- Gous, W. 2007. Korrespondensie per e-pos. 23 Oktober.
- Greeff, R. 2004. [Resensie.] "The sound of stars". *This Day*, 19 April, p. 8.
- Gray, E. s.j. "Supply chain solutions for transformation in South African publishing: Print on demand and digital content management for market expansion". Ongepubliseerde dokument. Saamgestel deur Eve Gray and Associates b.k.
- Groenewald, A. 2005. [Resensie.] "Terugblik op lewe". *Beeld*, 16 April, p. 10.
- Hambidge, J. 2004. [Resensie.] "Suiwer stemme (en 'n paar valse)". *Insig*, 31 Desember, pp. 60–61.
- . 2005a. [Resensie.] "Digter wip oor hekkie met tweede bundel". *Die Burger*, 24 Januarie, p. 11.
- . 2005b. [Resensie.] "Lot van alleenreisiger ondersoek". *Volksblad*, 14 Maart, p. 6.

- . 2006a. [Resensie.] "Marais se aangrypende genoeglike debuut". *Rapport*, 22 Oktober, p. 5.
- . 2006b. [Resensie.] "Onverkwiklik soos 'n kookprogram op TV". *Volksblad*, 30 Oktober, p. 6.
- . 2006c. [Resensie.] "Bundel digter Cussons nie waardig". *Volksblad*, 27 November, p. 10.
- . 2007a. [Resensie.] "Verse oor die San". *Volksblad*, 11 Junie, p. 8.
- . 2007b. [Resensie.] "Pret en hartseer". *Volksblad*, 8 Oktober, p. 8.
- . 2007c. [Resensie.] "Van (A)rdling tot (Z)andra". *Volksblad*, 11 September, p. 6.
- . 2007d. [Resensie.] "Spore raakgesien". *Volksblad*, 16 Julie, p. 8.
- . 2007e. "'Wat het geword van so en so ...?'" *By* (Saterdag-bylaag tot *Beeld*), 21 Julie, p. 13
- Hugo, D. 1996. "Die Afrikaanse poësie 1990–1995: 'n Bestekopname in bevooroordeelde flitse". *Ensovoort* 8(1), pp. 8–10.
- . 2006. "Sheila Cussons: Versamelde gedigte". LitNet. Besoek op 3 Desember 2007.
- John, P. 2004. [Resensie.] "'n Stewige beheer oor woord, beeld". *Beeld*, 16 Augustus, p. 11.
- . 2005. [Resensie.] "'n Nuwe Hambidge met 'n eie stem". *Beeld*, 31 Januarie, p. 13.
- . 2005b. [Resensie.] "Die leser kan heel laas van verlies alleen nie lewe". *Beeld*, 19 September, p. 15.
- . 2006. [Resensie.] "Waarnemings en bespiegelings ten koste van poësie?" *Beeld*, 15 Mei, p. 15.
- Jonker-webtuiste. <http://www.ingridjonker.com/Making%20of.html>. Besoek op 3 Desember 2007.
- Jordaan, J. 2007. Telefoniese gesprek. 28 Augustus 2007.
- Kannemeyer, J. 1978. *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur I*. Kaapstad: Academica.
- . 1983. *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur II*. Kaapstad: Academica.
- . 1984. *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur I*. Tweede, hersiene en bygewerkte uitgawe. Kaapstad: Academica.
- . 1988. *Die Afrikaanse literatuur, 1652–1987*. Pretoria: Academica.
- . 1990. *Die Afrikaanse literatuur, 1652–1987*. Tweede uitgawe. Pretoria: Academica.

—. 1998. *Op weg na 2000: tien jaar Afrikaanse literatuur, 1988–1997*. Kaapstad: Tafelberg.

—. 2005. *Die Afrikaanse literatuur, 1652-2004*. Kaapstad: Human & Rousseau.

Koen, J. 2007. Korrespondensie per e-pos. 17 Oktober.

Kritzinger, J. 2007. Korrespondensie per e-pos. 2 Oktober 2007.

Lacey, H. 2005. "The tyranny of reading". *The Guardian*, 17 Augustus.

Webweergawe by

<http://books.guardian.co.uk/departments/generalfiction/story0,,1550653,00.html>

. Besoek op 28 November 2007.

Ley, M. 2006. "Die punt waar jou lyf teen jou gedraai het". *Beeld*, 30 September, p. 12.

Liebenberg, D. 2007. [Resensie.] "Joan Hambidge se twintigste digbundel laat jou bewoë en bewus". *Volksblad*, 15 Januarie, p. 6.

LitNet. s.j. "Vonkverse". <http://www.oulitnet.co.za/multimedia/vonkverse.asp>.

Besoek op 7 Desember 2007.

—. 2006. "Oor LitNet". http://www.litnet.co.za/cgi-bin/giga.cgi?cmd=cause_dir_leadership_team&cause_id=1270. Besoek op 7 Desember 2007.

—. 2007. "Slypskole". http://www.litnet.co.za/cgi-bin/giga.cgi?cmd=cause_dir_custom&cause_id=1270&page=skryfnetxv. Besoek op 7 Januarie 2008.

—. 2004. "Lina Spies ook Afrikaan, postmodernis". *Rapport*, 11 April, p. 17.

—. 2005a. "Afskryf-digter gee prys terug". *Rapport*, 7 Augustus, p. 5.

—. 2005b. "Geskerm vir Grobler verontreg jong digters". *Rapport*, 14 Augustus, p. 4.

Malan, L. 2004. [Resensie.] "Egtheid in verse sal spreek tot lesers wat dorsland ken". *Die Burger*, 16 Augustus, p. 11.

—. 2005. [Resensie.] "Hegte verse sonder pretensie". *Die Burger*, 4 April, p. 9.

Marais, J.L. 2006. [Resensie.] "Deeglike stap vorentoe". *Die Burger*, 29 Maart, p. 11.

Marais, W. 2006. "Bfn-dokter vir poësie bekroon". *Volksblad*, 14 September, p. 10.

Morkel, A. 2007. [Resensie.] "Die Afrikaanse kinder- en jeugboek". *Afrikaner*, 5 April, p. 12.

Naudé, C. 2004. [Resensie.] "Bundel soos dié is eenvoudig nog nie poësie". *Die Burger*, 19 Julie, p. 11.

—. 2007. [Resensie.] "Uit die ander helfte van die wêreld gaan haal". *Beeld*, 5 Maart, p. 11.

Nel, R. 2006. "Marais dig kinderlik eerlik". *Beeld*, 29 November, p. 8.

October, A. 2006. "Antjie wil nie sê wie is die lyf op omslag van nuwe digbundel". *Beeld*, 19 April, p. 3.

Odendaal, B. 2001. "Bestekopnametyd? Strategiese funksies van tematiese poësiebloemesings in die Afrikaanse literêre veld in die tydperk 1986–2000". *Stilet* 13(1), pp. 51–68.

—. 2004a. [Resensie.] "Gebrek aan afronding hinder". *Volksblad*, 13 Desember, p. 6.

—. 2004b. [Resensie.] "Digterstaal is soms weerstandig". *Volksblad*, 5 Julie, p. 6.

—. 2005a. [Resensie.] "Samehang van dié tweede bundel 'yl'". *Volksblad*, 19 September, p. 6.

—. 2005b [Resensie.] "Selfuitgegewe digbundels 'lomp, sentimenteel'". *Volksblad*, 15 Augustus, p. 6.

—. 2005c. [Resensie.] "Bloemesingsamestelling nie vry van persoonlike voorkeure". *Spilpunt* 06, pp. 18–20.

—. 2005d. [Resensie.] "Besondere blik op ontwikkeling". *Volksblad*, 14 Februarie, p. 6.

—. 2006a. [Resensie.] "Roset dalk eerder vir 'n naaswenner". *Volksblad*, 30 Oktober, p. 6.

—. 2006b. [Resensie.] "Poësie voortreflik én bedenklik". *Volksblad*, 4 Desember, p. 10.

—. 2006c. [Resensie.] "Inisiatief met verskuns verdien pluimpies". *Volksblad*, 10 April, p. 8.

—. 2006d. "Tendense in die Afrikaanse poësie in die tydperk 1998 tot 2003". In *Perspektief en Profiel* 3.

—. 2007. [Resensie.] "Bundel vertoef by Griekse god Eros". *Volksblad*, 19 Februarie, p. 6.

Ohlhoff, H. 1999. "Perspektief op die Afrikaanse poësie: die poësie van voor 1900 tot 1960". *Perspektief en Profiel* 2, pp. 21–243.

Olivier, F. 2004a. [Resensie.] "Gedagtes, besinnings, gebroke sinne". *Beeld*, 30 Augustus, p. 13.

—. 2004b. [Resensie.] "Du Plessis steeds kompromisloos homself". *Beeld*, 1 November, p. 13.

—. 2005a. [Resensie.] "In meer as een opsig 'n teleurstellende bundel". *Beeld*, 7 Maart, p. 13.

—. 2005b. [Resensie.] "Andersheid ontbreek". *Die Burger*, 12 Maart, p. 8.

—. 2007a. [Resensie.] "Dié bundel wys hoe Afrikaans kan prut". *Beeld*, 5 Maart, p. 11.

- . 2007b. [Resensie.] "Perspektief in verse boei". *Beeld*, 2 April, p. 11.
- . 2007c. [Resensie.] "Heerlike versreëls versprokkel". *Beeld*, 28 Februarie, p. 13.
- . 2007d. [Resensie.] "Roekeloos en dapperdwaas, maar ook deurtrag en deurtrap". *Beeld*, 12 Maart, p. 13.
- Pienaar, H. s.j. "'n Nota oor selfpublikasie". LitNet.
<http://www.oulitnet.co.za/indaba/hpself.asp>. Besoek op 8 Augustus 2007.
- . 2005. [Resensie.] "Doodloopstraat". *Rapport*, 5 Junie, p. 4.
- Prins, J. 2006. "'Winternag' weerklink". *Beeld*, 25 Mei, p. 3.
- Salafranca, A. 2006. [Resensie.] "Growing old with grace and dignity". *Saturday Star*, 12 Augustus, p. 16.
- Smith, C. 2006. "Teenstrydige twee sit slim hul Ouhout bymekaar". *Die Burger*, 7 April, p. 16.
- Snyman, M. en G. Wybenga (reds.). 2005. *Van Patrys-hulle tot Hanna Hoekom: 'n gids tot die Afrikaanse kinder- en jeugboek*. Pretoria: LAPA.
- Stassen, N. 2007. Onderhoud. 24 Oktober.
- Van Coller, H.P. (red.). 1998, 1999, 2006. *Perspektief en Profiel*. Pretoria: Van Schaik.
- . 2005. [Resensie.] "Dié literatuuroorsig noodsaaklik". *Volksblad*, 28 November, p. 10.
- Van Vuuren, H. 1999. "Perspektief op die moderne Afrikaanse poësie (1960–1997)". *Perspektief en Profiel 2*, pp. 211–304.
- Venter, M.R. 2006. *Die materiële produksie van Afrikaanse fiksie (1990–2005) – 'n Empiriese ondersoek na die produksieprofiel en uitgeweryprofiel binne die uitgeestesisteem*. Ongepubliseerde PhD. Pretoria: Universiteit van Pretoria.
- Viljoen, H. 2002. [Resensie.] "Bloemlesing 'Versreise' bied loutere leesplezier". *Beeld*, 11 November, p. 9.
- . 2006a. [Resensie.] "Vernuwende sprong gegee in digitale ruimte". *Beeld*, 5 Junie, p. 15.
- . 2006b. [Resensie.] "Die stand van die poësie". *Beeld*, 20 Maart, p. 15.
- Visagie, A. 2005. [Resensie.] "Digtters, maar nie profete". *Beeld*, 20 Junie, p. 13.
- . 2007. [Resensie.] "Poësie staan blou in die blom". *Insig*, 1 Februarie, pp. 76–77.
- Volschenk, D. 2007. Korrespondensie per e-pos: 23 Oktober 2007.
- Weideman, F. 2007. Telefoongesprek. 9 Oktober.
- Weideman, G. 2005. "Waar was Afrikaans-onnies?" *Die Burger*, 14 September, p. 8.

Eindnotas

¹ In antwoord op Lina Spies. “Daar is meer as een soort feminisme”. *Die Burger*, 22 Julie 2006, p. 2.

² Kyk in dié verband na die werk van Hugo (1996), Odendaal (2001), Ohlhoff (1999) en Van Vuuren (1999), asook literatuurgeskiedenis van Van Coller (samesteller van *Perspektief en Profiel 1–3*, 1998–2006) en Kannemeyer (1978; 1983; 1984; 1988; 1990; 1998 en 2005).

³ Ek beskou gevestigde uitgewers as dié wat in enigeen van die 12 kategorieë by die Publishing Association of South Africa (PASA) geregistreer is. *Gevestigde uitgewers* word gebruik eerder as die uitgediende term *hoofstroomuitgewers*, wat in 3.4 bespreek word.

⁴ Uitgewers wat nie lede van PASA is nie. Al die uitgewers wat publikasies die lig laat sien waarvan die bibliografiese inligting ‘n pleknaam en “uitgewer” aandui, tel hieronder. Outeurs wat “self” hulle bundels onder ‘n “uitgewersnaam” of dié van ‘n instansie publiseer, val in hierdie kategorie, hoewel hulle streng gesproke selfuitgewers is.

⁵ Bundels wat pertinent aandui dat die skrywer self as die uitgewer opgetree het, óf bundels waarin geen uitgewer vermeld word nie.

⁶ Krog geniet heelwat aandag buite die poëtiesfeer. Sy publiseer van haar essays saam met David Goldblatt se foto’s in die heruitgawe van *Some Afrikaners revisited* (Umuzi, 2007), wat oorspronklik onder die titel *Some Afrikaners photographed* (1975) deur Sandhurst gepubliseer is. Haar politieke teks, *A Change of Tongue* (Random House, 2003), word as ‘n *Ander tongval* (Tafelberg, 2005) in Afrikaans uitgegee en die Gordon Institute of Business Science verfilm die dokumentêr *An evening with Antjie Krog, 6 July 2004*.

⁷ Nasionale Boekhandel (Human & Rousseau, Kwela, Tafelberg en Van Schaik); Protea Boekhuis; Kagiso Education; Juta Gariep (‘n drukkersnaam van Juta); Gamsberg Macmillan (‘n drukkersnaam van die MSA-groep); LAPA en Umuzi (‘n drukkersnaam van Random House).

⁸ Volgens Barnard (2005:91) is die syfers soos volg: 59% uit Brittanje, 11% uit die VSA, 2% uit Australië en 1% van elders.

⁹ As ATKV-lede se gesinne ook in berekening gebring word, is daar sprake van ongeveer 200 000 lede (Volschenk, 2007).

¹⁰ Ook Frans van Rensburg se *Die Tsotsi-evangelie* (LAPA, 2006) behaal groot sukses, en kry ook aftrek as teaterproduksie by die KKNK in 2006, waar dit in samewerking met die Departement Korrektiewe Dienste opgevoer is.

¹¹ ‘n PASA-geregistreerde uitgewer.

¹² Venter (2006) kategoriseer Praag as ‘n alternatiewe onafhanklike uitgewery. Myns insiens is daar in Praag se katalogus steeds meer literêre as politieke tekste gelys en staan dit soos die reeds genoemde uitgewers onder die bestuur van ‘n individu.

¹³ Kyk in dié verband die resensies van Hambidge (2007b), Naudé (2004), Odendaal (2004a; 2005a; 2005b; 2006a en 2007) en Olivier (2005a; 2005b en 2007d).

¹⁴ Boeke soos dié van Chris Lombard (Malan, 2005; Hambidge, 2005b), Kobus Lombard (Gibson, 2006c) en Mari Grobler (Hambidge, 2005c) word pertinent in resensies genoem.

¹⁵ Hierdie digter debuteer met *Smeulvuur* (Van Schaik, 1981) onder die skuilnaam Hewitt Visser, en volg dit op met *Sonvis* (Van Schaik, 1988) onder die naam Bonaventure Hinwood – 'n naam waaronder hy ook *Soenoffer* (Van Schaik, 1991), *Serafyn* (Bent, 2004) en *Afskynsels* (Bent, 2007) publiseer.

¹⁶ Van der Merwe debuteer met *Geboorte is nodig* in 1968, waarna die bundel *Witsig* by Human & Rousseau (2000), *Breuk-dele* (2004) en *Icarus* (2007) by Bent Uitgewers verskyn.

¹⁷ Dié bekende avant-garde-digter en medesamesteller van *SA in Poetry / SA in Poësie* (1988) gee self sy vier bundels, waarvan drie by Human & Rousseau en een by Perskor verskyn het, as sy versamelde werke onder die titel *Gedigte (1976–1996)* uit.

¹⁸ Hy het as skrywer bekendheid verwerf vir sy stories oor die Kalahari, en het self sy debuutbundel, *Stemme in die Kalahari* (2004), gepubliseer.

¹⁹ Knobel debuteer met die bundel *Bloedsteen* (Human & Rousseau, 1966), waarna *Mure van mos* (Human & Rousseau, 1970) verskyn. Sy nagelate gedigte – ook die titel van die betrokke bundel – word twee jaar ná sy dood in 1976 deur Perskor uitgegee. In 2006 verskyn daar by die uitgewersnaam Bel Monte 'n bundel gedigte, *Twee siklusse*, wat deur sy broer, Deon Knobel, byeengebring is. Die komponis Hendrik Hofmeyer toonset en verwerk enkele van die gedigte tot die liederesiklus *En skielik is dit aand*, wat in 2005 tydens Versindaba op Stellenbosch uitgevoer is.

²⁰ Hy debuteer met *Vuurtent in die sneeu* (Human & Rousseau, 1984), waarna *Te bruin vir groen* (Human & Rousseau, 1987) en *Witvuurlig* (Chiron, 2004) verskyn.

²¹ Hoewel nie een van hierdie studies daarop aanspraak maak dat dit volledig is nie, kan gelet word op die aansienlike verskille in die digbundelpublikasiesyfers wat deur die volgende drie navorsers verskaf is:

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Rudy Venter*	33	32	34	20	39	27	–	–
Bernard Odendaal**	24	27	34	11	–	–	–	–
Leti Kleyn***	–	–	–	–	54	41	57	29

*Venter (2005). **Odendaal (2006d). ***Kleyn (2007) – vergelyk Aanhangsel A.

²² *Roset* van Christene Barkhuizen le Roux (2006); F. van Rensburg se *Tsotsi-
evangelie* (met enkele gedigte en verwerkings) (2006); *Musiek en lirieke* van Lucas Maree (2006); en Johan Steyn se tweede bundel, *Geboorte is 'n ongerief* (2007).

²³ Wilma Stockenström se jongste bundel, *Die stomme aarde: 'n keur* (Human & Rousseau, 2007) en Antjie Krog se verwerkings van die /Xam-gedigte (Kwela, 2004) en haar bundel *Verweerskrif* verskyn tegelykertyd in Afrikaans en Engels, terwyl Charl-Pierre Naudé se eie verwerking van die bundel *In die geheim van die dag* (Protea Boekhuis, 2004) in 2007 by dieselfde uitgewer as *Against the light* verskyn.

²⁴ Hierdie bloemlesing het by Nasou Via Afrika verskyn.

²⁵ Hierdie vertaling het by Van Schaik Uitgewers verskyn.

²⁶ M.M. Walters (2006) se vertaling van Japannese gedigte; Daniel Hugo (2006) se vertaling van Gerrit Komrij se verse; en H.J. Pieterse (2007) se vertaling van Rilke.

²⁷ Adendorff (2003) dui Bos as 'n Afrikaanse debutant aan. Albei Bos se bundels is Afrikaanse vertalings van sy Belgiese bundels. Bos debuteer in 1998 in België met sy liedtekste, *Meer dan papa*.

²⁸ Die totale aantal digters is 57, maar Vernie Plaatjies is in beide die 1999- en die 2005-volume opgeneem.

²⁹ In hierdie bundel verskyn die werk van Toast Coetzer, Vicky Davis, Marelize Leyden, Theo Kemp, Kobus Kotze, Karen Kuhn, Annalie Mans, Willem Mulder, Milla Pritchard, Clive E. Smith, Adolph van Coller en Kabous Verwoed. Slegs een van hierdie digters, Toast Coetzer, het deel gevorm van *Nuwe stemme*.

³⁰ Breyten Breytenbach, Marius Crous, Louis Esterhuizen, Mari Grobler, Marlise Joubert, Antjie Krog en Marlene van Niekerk.

³¹ Cornel Judels, Ronelda S. Kamfer, Liesel Kruger, Danie Marais, Loftus Marais, Hans Pienaar (uit *Nuwe stemme 2*), Gerhard Rasch en Jasper van Zyl.

³² Chris Brunette (wat ook sy debuut maak in LitNet se Vonk-projek), Corné Coetzee, Leti Kleyn, Alex Rondganger, Yabadaka Shamah en Riedwaan Solomons.

³³ De Villiers debuteer in 1972 met *Leitourgos* (Tafelberg; herdruk in 1980). Daarna verskyn *Manna oor die duine: Gebede* (Tafelberg, 1974), *Gelykenisse en ander verse* (Tafelberg, 1975), *Leviet en vreemdeling* (Tafelberg, 1978) en *Johannesburg tot Jerusalem* (Tafelberg, 2005).

³⁴ Goosen debuteer met *'n Uil vlieg weg* (Tafelberg, 1971; herdruk in 1988), waarna *Orrelpunte* (Perskor, 1975) en *Elders aan diens* (Genugtig!, 2007) verskyn.

³⁵ Mari Grobler debuteer in 1990 met *Wat sigbaar is in amber* (Tafelberg); daarna verskyn *Eggo's in bewolkte water* (Protea Boekhuis, 2004).

³⁶ Melanie Grobler debuteer in 1991 met *Tye en swye in die lewe van Hester H.* (Tafelberg), waarna *Die waterbreker* (Tafelberg, 2005) verskyn.

³⁷ Januarie debuteer in 1989 met *Pro rata* (Perskor), waarna *Nagjakkals* (Kwela, 2007) die lig sien.

³⁸ Lombard debuteer in 1991 met *Tussen die malgasse op die kaai* (Human & Rousseau), waarna *Millennium* (Human & Rousseau, 1994) en *Driemaster* (Protea Boekhuis, 2004) verskyn.

- ³⁹ Louw debuteer in 1959 met *Die trekpad* (Culemborg). Daarna verskyn *Koggestok* (Human & Rousseau, 1963), *Opstand verby* (Human & Rousseau, 1969) en *Kraai* (Human & Rousseau, 2006).
- ⁴⁰ Van Niekerk debuteer in 1975 met *Karoosange* (Tafelberg), waarna *Dubbelster* (Tafelberg, 1996) en *Nag op 'n kaal plein* (Human & Rousseau, 2006) die lig sien.
- ⁴¹ Willemse debuteer in 1982 met *Kweekskool* (Perskor), waarna hy in 2005 sy tweede bundel, *Middelman*, self publiseer.
- ⁴² Marais neem die verse van 50 digters op, van wie 22 reeds gepubliseerde digters is. Ses digters uit *Nuwe stemme* tree weer hier na vore: Karen de Wet, Neels Jackson, Angie Kleijn, Danie Marais, Bernard Odendaal en Johannes Prins.
- ⁴³ Hierdie instituut blyk die produktiefste van almal te wees. Hoewel hulle hoofsaaklik op die Engelse mark konsentreer, publiseer hulle ook Afrikaanse versamelings.
- ⁴⁴ Verse van Breyten Breytenbach, Heilna du Plooy, N.P. van Wyk Louw, Charli-Pierre Naudé, Pablo Neruda (deur Hennie September uit Spaans vertaal) en Yabadaka Shamah verskyn hierin.
- ⁴⁵ Andries Bezuidenhout (Maart, 2005 en 2006), Toast Coetzer (Maart, 2005), Clinton V. du Plessis (Maart, 2005), Leti Kleyn (Maart, 2005), Jac Kritzinger (Maart, 2006), Danie Marais (Maart, 2006), Loftus Marais (Maart, 2006), Adolph van Coller (Maart, 2006) Johan van Wyk (Maart, 2006), Kabous Verwoed (Maart, 2005). Ook die werk van bekende prosaskrywers word hier aangetref – o.m. Kleinboer, Emile Joubert en Jaco Botha.
- ⁴⁶ Nie een die digters wat deelgeneem het aan dié skryfskool het sedert die ontstaan daarvan gedebuteer nie. Johannes Prins debuteer wel met 11 verse in 2001 in *Nuwe stemme 2*, en Illona Edwards, Cornel Judels, Ronel Scheffer en Jasper van Zyl in 2005 in *Nuwe stemme 3*.
- ⁴⁷ Reeds gepubliseerde digters wat ook werk tot die hierdie projek bygedra het, is René Bohnen, Louise Boshoff, Peter Louw en Rosa Smit. Digters van wie daar vroeër in hierdie artikel melding gemaak word en wat ook op hierdie CD verskyn, is Jan de Bruyn, Leti Kleyn, Hennie Meyer en Cornelius van der Merwe.
- ⁴⁸ Hy het 'n Erepenning vir Ligte Afrikaanse Musiek van die Akademie vir Wetenskap en Kuns hiervoor ontvang.
- ⁴⁹ Die vertaling is deur Bernard Odendaal en Naomi Morgan behartig.
- ⁵⁰ Skoolboekuitgewers se publikasies van voorgeskrewe werke is nie nagevors nie.
- ⁵¹ Ná die aantygings van plagiaat weens die sterk ooreenkomste met die tekste van Anne Carson en Anne Michaels gee Grobler die prys vrywillig aan die Akademie vir Wetenskap en Kuns terug, en die uitgewer staak die boek se verspreiding. In dieselfde jaar verskyn daar egter twee van haar verse in die *Versindaba*-bundel.

'n Ander bestekopname van die Afrikaanse poësie, 2004 – 2007: Bylae A

Bylae A

	2004	2005	2006	2007
Protea Boekhuis	<p>1. Dönges, S. In die tyd van uile</p> <p>2. Du Plessis, P. Woordweer: gedigte uit die twintigste eeu</p> <p>3. Esterhuizen, L. Liefland</p> <p>4. Grobler, M. Eggo's in bewolkte water</p> <p>5. Hambidge, J. Die buigsaamheid van verdriet: 'n honderd of wat gedigte</p> <p>6. Hugo, D. (samest.) Land van sonlig en van sterre: 'n bundel gedigte oor Namibië</p> <p>7. Lombard, C. Driemaster</p> <p>8. Marais, J.L. Plaasilke kennis: gedigte</p> <p>9. Naudé, C.P. In die geheim van die dag</p> <p>10. Walters, M.M. Satan ter sprake</p>	<p>11. Esterhuizen, L. (samest.). Versindaba 2005</p> <p>12. [] Goosen, A. hitte vannie teerpad: songs van die liedjieboer</p> <p>13. Hambidge, J. En skielik is dit aand</p> <p>14. Lombard, K. Tussen wysvinger en duim</p> <p>15. Marais, E.M. Die volledige versamelde gedigte</p> <p>16. Van der Merwe, D. (pseud. Daniel Hugo). Saad uit die septer</p>	<p>17. Bezuidenhout, Z. Aardling</p> <p>18. Crous, M. Aan 'n beenjie sit en kluif</p> <p>19. Joubert, M. (samest.). Versindaba 2006</p> <p>20. Komrij, G. Die elektries gelaaide hand [vertaal uit die Nederlands deur Daniel Hugo]</p> <p>21. Toerien, B. Om te onthou: Versamelbundel ter viering van die digter se 85ste jaar</p> <p>22. Van Jerusalem, J. Eros ontbind</p> <p>23. Walters, M.M. Aki no kure: herfsskemering [vertaal uit die Japannees]</p> <p>24. Weideman, G. Verskombuis: 'n kookboek met gedigte</p>	<p>25. Bezuidenhout, A. Retoer</p> <p>26. Joubert, M. (samest.). Versindaba 2007</p> <p>27. Joubert, M. Passies en passasies</p> <p>28. Esterhuizen, L. Sloper</p> <p>29. Laurie, T. Sonskyf</p> <p>30. Rilke, R. Duino-elegieë (vertaal uit die Duits deur H.J. Pieterse)</p> <p>31. Vos, C. Die afdruk van ons hande</p>
	10	6	8	7
Suikerbos (Drukkersmerk van Protea Boekhuis)	<p>1. Bos, S. Gebroke sinne</p>	2.		
	1	0	2	3

– versameling of keur; – tonsetting; – voorlesing; [J] – liedtekste of lirieke; – bladmusiek; – herdruk; – vertaling; – debutant; – bloemlesing; – dvd; – e-digbundel; [*] polemieke

Hierdie lys is saamgestel uit biblioteekkatalogusse van universiteite, NALN, National Library of South Africa, LitNet, Forum Pers, Huis vir Afrikaanse poësie, Woordgilde, Kakkerlak, webtuistes van uitgewers, SA Media-databasis, privaat korrespondensie, privaat versameling, Exclusive Books, Fascination Books.

H&R	<p>1. 📖 De Vos, P. Mallemeuleman: 'n keur uit Philip de Vos se versies</p> <p>2. 📖 Eybers, E. Versamelde gedigte</p> <p>3. 📖 Krog, A. Eerste gedigte</p> <p>4. 📖 Krog, A. Lady Anne</p> <p>5. 📖 Rousseau, I. Die stil middelpunt</p> <p>6. Spies, L. Duskant die einders</p>	<p>7. 📖 Du Toit, A., D. Hugo, P. Snyders, E. van Heerden. Brekfis met vier</p> <p>8. 📖 Breytenbach, B. Die ongedanste dans: gevangenisgedigte 1975–1983</p> <p>9. Eybers, E. Valreep/Stirrup-cup</p> <p>10. 📖 Kühn, W. In die oog van stilte</p>	<p>11. Louw, G. Kraai</p> <p>12. Van Niekerk, D. Nag op 'n kaal plein</p>	<p>13. Breytenbach, B. Die windvanger</p> <p>14. 📖 Stockenströhm, W. Die stomme aarde: 'n keur</p>	<p>2</p>	<p>14</p>
	6	4	2	2		

Tafelberg	<p>1.</p>	<p>2. Aucamp, H. Dryfhout: 40 verse</p> <p>3. De Villiers, I.L. Jerusalem tot Johannesburg</p> <p>4. 📖 Gibson, G. Boomplaats</p> <p>5. 📖 Grobler, M. Die waterbreker</p> <p>6. 📖 Krog, A. en A. Schaffer (sames.). Nuwe stemme 3</p>	<p>7. 📖 Cussons, S. Versamelde gedigte</p> <p>8. 📖 Jonker, I. Versamelde werke van Ingrid Jonker</p> <p>9. 📖 Marais, D. In die buitenste ruimte</p> <p>10. 📖 Nel, Gert Vlok. Om te lewe is onnatuurlik: eenvoudige spoorwegstories</p> <p>11. 📖 Olivier, F. (sames.). Die mooiste Afrikaanse liefdesgedigte</p> <p>12. 📖 Stander, C. Die vloedbos sal weer vlieg: sewentig vry verse</p>	<p>13. Cloete, T.T. Heilige nuuskierigheid</p> <p>14. Gibson, G. Kaplyn</p> <p>15. 📖 Odendaal, B. Onbedoelde land</p>	<p>6</p>	<p>14</p>
	0	5	6	3		

Kwela	<p>1. 📖 [*] Krog, A. (sames.). Die sterre sé "tsau". /Xam-gedigte van Diäikwain, Kweiten-ta-//ken, /Al'künta, /Han?kass'o en //Kabbo</p>	<p>2.</p>	<p>3. Sòls, L. Die faraway klanke vanne hadeda</p>	<p>4. Januarie, H. Nagjakkals</p>	<p>1</p>	<p>3</p>
	1	0	1	1		

<p>PASA geregistreerde uitgewers</p>	<p>1. [J] De Villiers, P. Boerneef sing: komposisies van uitgesoekte verse: 10 siklusse [Litera]</p> <p>2. De Vos, P. Limericke vir die lekkerte [Kagiso Education]</p> <p>3. Mokitimi, 'Makali I.P. Swerfsange: liedere van Basotho- mynwerkers [Van Schaik]</p> <p>4. Vermaak, A. (sames.). Woordreise [Nasou Via Afrika]</p> <p>5. Wentzel, J. Optelgoed [Gamsberg Macmillan]</p>	<p>6. Zandberg, C. Die maan bloei. [Gamsberg Macmillan]</p>	<p>7. Barkhuizen le Roux, C. Roset [Lapa]</p> <p>8. [J] Krog, A. Verweerskrif [Umuzi]</p> <p>9. [J] Maree, L. Musiek en lirieke: verwerkings vir kitaar en klavier [LAPA]</p> <p>10. Van Rensburg, F. Tsotsi-evangelie [LAPA]</p>	<p>11. Steyn, J. Geboorte is 'n ongerief [LAPA]</p>	<p>11</p>
	<p>5</p>	<p>1</p>	<p>4</p>	<p>1</p>	<p>11</p>

Toonsettings en digitale werk				
<p>1. ♪ Hofmeyr, H. Die spokewals: per coro maschile (TTTTBBBB) (2 gedigte van Boerneef) [Hendrik Hofmeyr]</p> <p>2. ♪ Hofmeyr, H. Vier gebede by jaargetye in die Boland = Four seasonal prayers, per voce acuta e pianoforte, (N.P. van Wyk Louw) [Hendrik Hofmeyr]</p> <p>3. ♪ Hofmeyr, H. Die dans van die réen: per coro misto (SSAATTBB) (Eugène Marais) [Hendrik Hofmeyr]</p> <p>4. ♪ Hofmeyr, H. Sinfonia Africana (met toonsettings van E. Marais, D.J. Opperman, C.M. van den Heever) [Cape Philharmonic Orchestra]</p> <p>5. ♪ Wicomb, R. Hie neffens my – Griekwapsalms en ander tekste deur Hans du Plessis [Trio Records]</p>	<p>6. ♪ Chameleón, C. Ek herhaal jou (toonsettings van Ingrid Jonker) [Select music]</p> <p>7. ♪ De Klerk, D. Vlugge ewigheid: 'n liedsiklus op Afrikaanse gedigte (met toonsettings van W.E.G. Louw, E. Marais, Boerneef, I.D. du Plessis, E. Eybers, C. Louis Leipoldt)</p> <p>8. ♪ Hofmeyr, H. En skielik is dit aand: per voce media e pianoforte (5 gedigte van Wilhelm Knobel) [Hendrik Hofmeyr]</p> <p>9. ♪ Hofmeyr, H. Choral music. Selections (met toonsettings van Boerneef) [H. Hofmeyr]</p> <p>10. ♪ Hofmeyr, H. Drie gedigte van Elizabeth Eybers: per contralto o mezzosoprano e pianoforte [H. Hofmeyr]</p> <p>11. ♪ Loeb van Zuilenburg, P. Kelderliedekens: vir 6 mans-stemme (6 gedigte van RK Belcher) [A-Z]</p> <p>12. ♪ Terre' Blanche, E. Inktrane [1.3% Motion Pictures (Edms.) Bpk., DVD]</p> <p>13. ♪ Veenemans, M. Lentelied [toonsettings van J.R.L. van Bruggen; C. Louis Leipoldt; A.D. Keet; A.G. Visser – Cesar's Sound]</p>	<p>14. ♪ Hofmeyr, H. Lieder (toonsettings van E. Eybers; N.P. van Wyk Louw; Wilhelm Knobel) [Hendrik Hofmeyr]</p> <p>15. ♪ Loeb van Zuilenburg, P. Kromdraai: klein liedsiklus vir tenoor en klavier op gedigte by tekeninge van Frans Martin Claerhout [A-Z]</p>	<p>16. ♪ Lätti, R. Die burg van die Hertog Bloubaard [toonsetting van die gedigte van Henning J. Pieterse, Radio-Lava]</p> <p>17. ♪ Stander, C. & Le Roux, F. vyftien musiekverse [self]</p> <p>18. ♪ Van der Merwe, L. en F. Greyling. Droommuur [Janus Musiek]</p> <p>19. ♪ Van den Berg, H. Herman van den Berg sing Brel in Afrikaans (vertaal deur Bernard Odendaal en Naomi Morgan) [Select music]</p> <p>20. ♪ Versreise [Nasou Via Afrika]</p> <p>21. ♪ Verwoed, K. Beenkamers en gange [self]</p>	
	5	8	2	6
				21

<p>Ander</p>	<p>1. 📖 61 [Woordgilde] 2. 📖 62 [Woordgilde] 3. 📖 Biebelblom: kompetisiebundel [Bent] 4. 📖 Breedevallei dichters Poësie nacht van die muse. Vol. II [Breedevallei Dichters] 5. 📖 Eeu 21 apportteerverse 2003: kompetisiebundel [Bent] 6. 📖 Flikkerligte / As die wiel draai [Poetry Institute of Africa] 7. 📖 Naakte waarheid: Versameling gedigte uit die harte van Madelleefies [Bent] 8. 📖 Absalom, M. Koesnaatjie in my gatsak [MAU] 9. 📖 Botha, Y. Ashoop vol goggas [Highland Panorama Nuus] 10. 📖 De Bruyn, J. Witvuurilig [Chiron-Uitgewers] 11. 📖 Dreeckmeier, T. Op pad [CcE Books] 12. 📖 [J] Du Plessis, K. Erfdeel [Sun Media] 13. 📖 Helberg, G. Fasette [Publiseif] 14. 📖 Hinwood, B. Serafyn [Bent] 15. 📖 [J] Strydom, A. Kaalvoet: liedtekste [Genugtig!] 16. 📖 Swart, T.E. Blou Desember [Cloverville] 17. 📖 Van Aardt, L. Lugborrels en lugleegtes [Publiseif] 18. 📖 Van der Merwe, C. Breuk-dele [Bent] 19. 📖 Wels, L. en E. Kleynhans Cochlea [Bent] 20. 📖 Wels, L. Násomervlug</p>	<p>21. 📖 63 [Woordgilde] 22. 📖 64 [Woordgilde] 23. 📖 As die wiel draai: 'n bundel van gedigte deur jong Suid-Afrikaners tussen die ouderdom 13–18 jaar [Poetry Institute of Africa] 24. 📖 Stemme uit die Suiderland: bloemlesing vir poësieterapie [GHA Uitgewers] 25. 📖 Bezuidenhout, G. Dansmusiek [Content Solutions] 26. 📖 De Nysschen, L. Lied van die see [Lany Uitgewers] 27. 📖 Jordaan, J. Volkse verse [Publiseif] 28. 📖 Morgam, A. Epulum [Bent] 29. 📖 Pollea. Prys van die lewe – prosaïese digbundel. [GMA Productions] 30. 📖 Raper, I. (sames.). Klikspringer: 30 digters [Forum-Pers] 31. 📖 Sauermaann, L. Donker Doem die nag [Forum-pers] 32. 📖 Sauermaann, L. Psalms in ons tyd [Forum-pers] 33. 📖 Sauermaann, L. Donker Doem die nag [Forum- pers] 34. 📖 Schoonraad, P. Kom saam: gedigte [United Church Ministry] 35. 📖 Schulze, R. Herskapene [Publiseif] 36. 📖 Snyders, P. en L. Esterhuizen (keurders). Ek het 'n vis gesien: en ander gedigte deur die studente van die Universiteit van</p>	<p>40. 📖 65 [Woordgilde] 41. 📖 66 [Woordgilde] 42. 📖 Stemme uit die Suiderland II: ons eie bloemlesing [GHA Uitgewers] 43. 📖 Genugtig! 2006 [Genugtig! Uitgewers] 44. 📖 Asvat, F. Bra Frooms ... [Piquant] 45. 📖 Benade, A. Kontoere van die lewe [Bent] 46. 📖 Engelbrecht, M. Speel vir tyd [Forum-pers] 47. 📖 Erasmus, H., P. Oosthuizen, D. Mahoney. Die drie kleure van grys [Publiseif] 48. 📖 Hambidge, J. Dad [Genugtig! Uitgewers] 49. 📖 Knobel, W. en skielik is dit aand (Wilhelm Knobel): per voce media e pianoforte [Bel Monte] 50. 📖 Knobel, W. Twee siklusse – Wilhelm Knobel: Die ongewapende man op 70 [Bel Monte] 51. 📖 Liebenberg, H. [iKreativ] 52. 📖 Marais, J.L. (samest.). Honderd jaar later: ter viering van die publikasie van Eugène Marais se “Winternag” op 23 Junie 1905 [Praag] 53. 📖 Naudé, C.P. (samest.). My ouisie is 'n blom: eie stembuigings [Snailpress – bloemlesing] 54. 📖 Prins, H. Oop- en toeskryf : gedigte [Tamarisk]</p>	<p>61. 📖 67 [Woordgilde] 62. 📖 68 [Woordgilde] 63. 📖 Calitz, A. Vierkant rond [Kreativ] 64. 📖 Coetzee, H. Kronkelpaaië [Forum- pers] 65. 📖 Crouse, E. Gestaltes van 'n digter in konfigurasië [Genugtig! Uitgewers] 66. 📖 De Jager, T. Sprokkel [Woordgilde] 67. 📖 De Wet, R. Psalms van Hansie Slim [BLIK uitgewers] 68. 📖 Goosen, J. Eiders aan diens [Genugtig!] 69. 📖 Grobler, F. Pyltjies innie sand [Griffel Media] & J Strydom, W. Pyltjies innie sand [toonsettings] 70. 📖 Gruwez, L. Bandelose gedigte 1977–1990 (vertaal uit die Nederlands deur Van Coller, H.P.) [Praag] 71. 📖 Hinwood, B. Afskynsels [Bent] 72. 📖 Van der Westhuizen, J. Sintels [2de bygewerkte uitgawe, Forum-pers] 73. 📖 Van Zyl, R. Nodelose woorde [Genugtig! Uitgewers]</p>
---------------------	---	---	--	--

	[Bent]	<p>Stellenbosch [Rapid Access Publications]</p> <p>37. Van Wyk, J. Gedigte (1976–1996) [CSSALL]</p> <p>38. Vlam. Uit die siel van 'n vrou [Publiseif]</p> <p>39. Willemse, R. middelman [Toga-uitgewers]</p>	<p>55. Prins, J. Altijd de liefde = Altyd die liefde [F.A. Brown]</p> <p>56. Schoonraad, P. Op pad: gedigte [United Church Ministry]</p> <p>57. Schoonraad, P. Opwaarts: gedigte [United Church Ministry]</p> <p>58. Van der Merwe, C. Icarus. [Forum-pers]</p> <p>59. Van der Westhuizen, J. Sintels [Forum-pers]</p> <p>60. Van Staden, P. Rasterwerk [Scribamus CC]</p>		73
	20	19	21	13	73

<p>Self</p>	<p>1. Boshoff, J.P. Skryfsels [self] 2. Botha, P.R. Gedaantes en dinge, of, Pendelversies [self] 3. Brown, Floris A. Die woudmaker [FAB] 4. Fourie, B. Orkaandans [self] 5. Grootboom, A. Die dans van die skoelapper [self] 6. Jordaan, H. Ligtoring [self] 7. Kotzé, W. Stemme uit die Kalahari [self] 8. Stof. 'n Bondel splinters: gedigte omnibus uit die splintersreeks [self] 9. Stof. Psigoët [self] 10. Van Dyk, E. Die klank van vlerke [self]</p>	<p>11. De Priester, J. Heuning in die mond [self] 12. Engelbrecht, S. Te veel, nooit te min [self] 13. Fire Griffen en Light Raven. Vuur, skadu en drome / Fire, shadow and dreams [self] 14. Olivier, J.A.K. Vuurplig-Firensula [self] 15. Voight, T. Nuwe lewe [self]</p>	<p>16. Alexander, J. King vs. Mandela: 'n digbundel [self] 17. Boshoff, J.P. Dag van die bloeisel [self] 18. Boshoff, J.P. Klankdig [self] 19. Boshoff, J.P. Skryfsels 2 [self] 20. Engelbrecht, S. Noodlot [self] 21. Ferrus, D. Ons kom vandaan [Diana Ferrus Uitgewers] 22. Joubert, P.A. Kaapse kleingeld [self] 23. Klein, A. Tot die hoenders agteruit vlieg [self] 24. Meyer, W. Waaruit ek na vlerke reik [self] 25. Nortje, S. Diaskoop: gedigte [self] 26. Prinsloo, K. Voetspore deur my gedagtes 27. Stof. Stofnibus [self] 28. Van der Berg, B. M. Die plesier parade [self] en Van den Berg, M. Plesierparade (eie toonsettings van gedigte) [self]</p>	<p>29. Kamfer, L. Uurglas [self] 30. Kunzmann, M. Ode aan die liefde [self] 31. Lategan, M. Van soeklig tot speëlbeeld: landelike verse [self] 32. Meyer, H. winkel van wanklanke [beperkte oplaag van 20] 33. Nortjé, H. Die maan is 'n witrug ratel [self]</p>	<p>10</p>	<p>5</p>	<p>13</p>	<p>5</p>	<p>33</p>
--------------------	---	--	---	---	-----------	----------	-----------	----------	-----------